

QADINLARA QARŞI ZORAKILIQ BARƏDƏ MƏLUMATLILIQIN ARTIRILMASI: İSTANBUL KONVENSIYASININ 13-CÜ MADDƏSİ

Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət
zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı
mübarizə haqqında Avropa Şurası
Konvensiyasına dair sənədlər toplusu

Tərcümə Avropa İttifaqı
tərəfindən birgə maliyyələşdirilir

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**QADINLARA QARŞI ZORAKILIQ BARƏDƏ
MƏLUMATLILIĞIN ARTIRILMASI:
İSTANBUL KONVENSIYASININ 13-CÜ
MADDƏSİ**

**Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət
zorakılığının qarşısının alınması və ona
qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurası
Konvensiyasına dair sənədlər toplusu**

Karin Hayzeke
(Karin Heisecke)

Avropa Şurası

Bu sənəddə ifadə edilən fikirlərə görə müəllif cavabdehlik daşıyır və onlar Avropa Şurasının rəsmi mövqeyini əks etdirməyə bilər.

Sənədin bir hissəsinin ya bütövlükdə surətlərinin çoxaldılması və yaxud tərcüməsi ilə əlaqədar olan bütün müraciətlər Kommunikasiya İdarəsinə (F-67075 Strasburq Cedex və ya publishing@coe.int) ünvanlanmalıdır. Bu sənədlə bağlı olan digər yazışmalar Demokratiya üzrə Baş Direktorluğun Gender Bərabərliyi Bölümünə ünvanlanmalıdır.

Bu sənəddə istinad edilmiş bütün URL linklərə ən son giriş tarixi 4 Aprel 2014-cü ildir.

Tərtibat: 360Marcom

© Avropa Şurası, 2021

Mündəricat

GİRİŞ	5
13-CÜ MADDƏNİN TƏTBİQ DAİRƏSİ	6
MƏLUMATLILIĞIN ARTIRILMASININ QABAQLAYICI TƏDBİRLƏRDƏ ROLU	9
Məlumatlılığın artırılması və qabaqlayıcı tədbirlər haqqında nə bilirik	11
Anlayışlar	12
MƏLUMATLILIĞIN ARTIRILMASI KAMPANIYALARININ VƏ YA PROQRAMLARININ HAZIRLANMASI VƏ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ	13
İşə başlama	13
İsmarıcların və auditoriyanın seçilməsi	20
İsmarıcların çatdırılması üçün üsullar və vasitələr	27
NƏTİCƏ	32
MƏLUMATLILIĞIN ARTIRILMASI KAMPANIYALARI ÜÇÜN YADDAŞ SİYAHISI	33
ƏSAS RESURLAR	36
Avropada məlumatlılığın artırılması kampaniyaları və təşəbbüsləri	36
Qadınlara qarşı zorakılıq barəsində məlumatlandırmanın rəhbər prinsipləri	38
ƏDƏBİYYAT	40

Giriş

Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının müxtəlif formaları barədə məlumatlılığın artırılması qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınmasında mühüm elementdir, çünki məlumatlılığın artırılması qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif formalarının daimi xarakter almasına və ya onlara bəraət qazandırılmasına yönələn münasibət və davranışların dəyişdirilməsinə doğru ilk addımdır. Bu səbəbdən, Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası¹ (bundan sonra "İstanbul Konvensiyası" adlandırılacaq) iştirakçı dövlətlərdən tələb edir ki, qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınmasına yönəlmiş silsilə tədbirlər çərçivəsində geniş məlumatlandırma təşəbbüsləri həyata keçirsinlər (maddə 13). Bu sənədin məqsədi məlumatlılığın artırılması yolu ilə belə halların qarşısının alınması üçün daha çox maarifləndirmə işi aparmaq və bu sahədə siyasəti hazırlayanlara və praktik fəaliyyət göstərənlərə məlumatlılığın artırılması kampaniyalarının hazırlanması və qiymətləndirilməsi üzrə praktik məsləhətlər verməkdir. Əvvəllər Avropa Şurasına üzv ölkələrdə aparılmış maarifləndirmə kampaniyalarının qısa təsviri ruhlandırıcı mənbə rolunu oynayır və sonda bu cür kampaniyaları üçün yaddaş siyahısı təqdim edilir.

---

1. Avropa Şurası (2011), Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası, izahedici qeydlər, Avropa Şurasının Nəşriyyatı, Strasburq, sayt: www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Exp_memo_Conv_VAW_en.pdf.

13-cü maddənin tətbiq dairəsi

---

1 3-cü maddənin məqsədi qadınların məruz qaldıqları müxtəlif zorakılıq formaları haqqında və bunun nə üçün gender əsaslı zorakılıq hesab edildiyi barədə geniş ictimaiyyət arasında məlumatlılıq səviyyəsini artırmaqdır. Onun məqsədi həm də məişət zorakılığının bütün təzahürlərinin cəmiyyətin bütün üzvləri tərəfindən daha çox başa düşülməsini təmin etməkdir. Bu o deməkdir ki, qadınlara qarşı zorakılığın məişət zorakılığı (psixoloji, fiziki və cinsi zorakılıq), təqib, cinsi zorakılıq (zorlama da daxil olmaqla), məcburi nikah, qadın cinsiyyət orqanlarında zədələyici əməliyyat aparılması, məcburi sterilizasiya, məcburi abort və seksual qısnama kimi formalarının mövcud olması barədə məlumatlandırma işi üçün tədbirlər görülməlidir. Eyni zamanda, bunların baş verməsinin qarşısını almaq və ya risk altında olan qadın və qızlara kömək etmək üçün fərdlərin nə edə biləcəyi barədə təkliflər verilməlidir. Bu həm də o deməkdir ki, məişət zorakılığı barədə məlumatlarla bağlı hər hansı qadağa aradan qaldırılmalı, bu məsələ şəxsi məsələ hesab edilməməli və məişət zorakılığının cəmiyyətin bütün təbəqələrində ailələrə təsir etdiyi göstərilməlidir. Cinsi tərəf-müqabilin zorakılığı kontekstində qadınlara qarşı kişilər tərəfindən törədilən məişət zorakılığının uşaqlara təsiri vurğulandığı kimi, bu zorakılığın gender xarakteri də vurğulanmalıdır. Konvensiyanın bütün məişət zorakılığı qurbanlarına (pis rəftara məruz qalan uşaqlara, ahillərə, qadının kişi tərəf-müqabilinə zorakılığı) şamil edilməsi iştirakçı dövlətlərin öhdəsinə buraxıldığı üçün hər bir iştirakçı dövlət zorakılığın bu və ya digər formaları ilə bağlı məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti barədə özü qərar verməlidir.

Maddə 13 - Maarifləndirmə

(1) Tərəflər, lazım olarsa, milli insan hüquqları təsisatları və bərabərliyin təmin edilməsi ilə məşğul olan orqanlar, vətəndaş cəmiyyəti və qeyri-hökumət təşkilatları, xüsusilə qadın təşkilatları ilə əməkdaşlıq da daxil olmaqla geniş ictimaiyyət arasında bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq formalarının müxtəlif təzahürləri, onların uşaqlara təsirləri və belə zorakılığın qarşısını almağın zəruriliyi haqqında məlumatlılığı və onların dərk edilməsini artırmaq məqsədilə müntəzəm surətdə və bütün səviyyələrdə maarifləndirmə kampaniyalarının və ya proqramlarının həyata keçirir və ya təşviq edirlər.

(2) Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılıq əməllərinin qarşısını almaq üçün mövcud olan tədbirlər haqqında məlumatların ictimaiyyət arasında geniş yayılmasını təmin edirlər.

İstanbul Konvensiyasına dair izahedici qeydlərdə 13-cü maddədə nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin xarakteri əlavə olaraq izah edilir. Onların arasında məlumatlılığın artırılması təşəbbüsləri ilə əlaqədar aşağıdakı əsas öhdəliklər vardır:

- ▶ belə təşəbbüslər, onların davamlı və uzunmüddətli proses olması nəzərə alınaraq, müntəzəm həyata keçirilməli və birdəfəlik xarakter daşımamalı;
- ▶ cəmiyyətin bütün üzvlərinin qadınlara qarşı zorakılığı dərk etməsinə, onun əleyhinə çıxmasına və qurbanları dəstəkləməsinə kömək etmək üçün hazırlanmalı;
- ▶ problemi gender amili nəzərə alınmaqla həll etməli və qadınlar və kişilər arasında bərabərlik, qeyri-stereotip gender rolları və münaqişələrin qeyri-zorakı yollarla həll edilməsi barədə məlumatları özündə ehtiva etməli;
- ▶ belə zorakılığın uşaqlar üçün (birbaşa və dolaylı) zərərli nəticələrini vurğulamalı;
- ▶ vətəndaş cəmiyyəti ilə və müvafiq təcrübəyə malik digər tərəfdaşlarla (xüsusən qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması təşəbbüsləri üzrə ixtisaslaşmış qadın QHT-ləri ilə) əməkdaşlığı nəzərdə tutmalıdır.

Bundan əlavə, 13-cü maddənin 2-ci bəndi iştirakçı dövlətlərdən tələb edir ki, zorakılıq əməllərinin qarşısını almaq üçün mövcud olan tədbirlər haqqında məlumatların geniş ictimaiyyətə çatdırılmasını təmin etsinlər. İzahedici qeydlərə əsasən, bu o deməkdir ki, polis tərəfindən təklif olunan xidmətlər, habelə yardım xətləri, sığınacaqlar barəsində və ya zərərçəkənlərə kömək və dəstək

təklif edən hər hansı digər milli, regional və ya yerli xidmət haqqında məlumat broşürləri, plakatlar və ya onlayn informasiya materialları geniş yayılmalıdır.

Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının bütün formaları barədə məlumatlılığı artırmaq öhdəliyi Konvensiyanın III fəslində nəzərdə tutulan qabaqlayıcı tədbirlər sahəsindəki öhdəliklərin bir hissəsini təşkil edir.² Buna görə də, bu öhdəliyə aid müddəalar həmin fəsildə bir sıra ümumi öhdəlikləri, o cümlədən aşağıdakıları nəzərdə tutan müddəalarla sıx əlaqəli şəkildə nəzərdən keçirilməlidir: kişilər və oğlanlar da cəlb edilməklə stereotiplərlə və xurafatla mübarizə aparmaq və qadınların səlahiyyətlərini genişləndirmək (maddə 12), təhsildə gender bərabərliyini və qeyri-stereotip gender rollarını təşviq etmək (maddə 14), mütəxəssislər üçün təlimlər keçmək (maddə 15), hüquqpozanlarla iş aparmaq (maddə 16) və media və özəl sektoru qabaqlayıcı tədbirlərə cəlb etmək (maddə 17).

Qabaqlayıcı tədbirlər Konvensiyanın ayrılmaz tərkib hissəsidir və aşağıdakı təfəssilatlı öhdəliklər onu daha da dolğunlaşdırır: qurbanları qorumaq və dəstəkləmək, qadınlara qarşı zorakılıq hallarında səmərəli araşdırma və məhkəmə təqibi həyata keçirmək və bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsinin hərtərəfli və koordinasiya şəkildə bütün müvafiq iştirakçılar arasında səmərəli əməkdaşlıq yolu ilə həyata keçirilən siyasətə çevrilməsini təmin etmək (maddə 7). Bundan əlavə, 11-ci maddə gələcəkdə siyasət və tədbirlərin etibarlı biliklər bazasına əsaslanması üçün qadınlara qarşı müxtəlif zorakılıq formaları haqqında məlumatların toplanması və araşdırılması işini gücləndirməyə yönələn səylərin göstərilməsini tələb edir.

Mövcud xidmətlər barədə məlumatlılığı artırmaq və geniş ictimaiyyəti maarifləndirmək öhdəliyi məhz bu cür geniş kontekstdə nəzərdən keçirilməlidir. Bu, qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınmasına yönələn səylərin yalnız bir parçası ola bilər. O, araşdırma vasitəsilə müəyyən edilmiş sübutlara və məlumatlara əsaslanan hərtərəfli siyasətin tərkib hissəsi olaraq həyata keçirilən digər qabaqlayıcı tədbirlərlə sıx şəkildə qarşılıqlı əlaqəlidir.

2. "İstanbul Konvensiyasının tətbiqi" seriyasına Konvensiyanın III fəslində yer alan qabaqlayıcı tədbirlər sahəsində bir sıra öhdəliklərlə bağlı bir neçə sənəddən ibarətdir. Konkret olaraq bu mənbəyə bax: Hester M. və Lilli S.C. (2014), *Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması: İstanbul Konvensiyasının 12-ci maddəsi*, Avropa Şurasının Nəşriyyatı, Strasburq.

Məlumatlılığın artırılmasının qabaqalayıcı tədbirlərdə rolu

İstanbul Konvensiyasında aydın şəkildə təsdiq edilir ki, qadınlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq üçün həm qadınların, həm də kişilərin əksər hallarda xurafatın, gender stereotiplərinin və gender əsaslı adət və ya ənənələrin təsirinə məruz qalan münasibət və davranışlarını dəyişmək lazımdır (maddə 12). Bu baxımdan qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı mövcud mifləri və yanlış təsəvvürləri, kişilik və qadınlıq haqqında kök salmış anlayışları şübhə altına almaq əsas tədbirlərdəndir.

Məlumatlılığın artırılması tədbirlərini planlaşdıran şəxslər qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısını almaq üçün bu zorakılığın niyə baş verdiyini anlamalıdırlar. İstanbul Konvensiyası BMT-nin Qadınlara qarşı zorakılığın ləğv edilməsi üzrə Komitəsi (CEDAW Komitəsi) tərəfindən konkret olaraq 19 (1992) sayılı ümumi tövsiyədə işlənilib hazırlanmış qadınlara qarşı zorakılıq anlayışının dərkinə özündə ehtiva edir və qadınlara qarşı zorakılığı gender bərabərsizliyindən qaynaqlanan hal kimi qəbul edir. İstanbul Konvensiyasının preambulası "qadınlara qarşı zorakılığın qadınlarla kişilər arasında tarixən qeyri-bərabər səlahiyyət bölgüsünün təzahürü olduğunu və bunun kişilərin qadınlar üzərində üstünlüyü və "ayrı-seçkilik etməsi ilə nəticələndiyini" təsdiq edir. Qeyd etmək vacibdir ki, qadınlara qarşı zorakılıq anlayışı zorakılığın sosial fenomen olması düşüncəsinə əsaslanır. O, sosial qayda, sosial normalar və təcrübələr çərçivəsində yaradılır, artır və davam edir. Zorakılığa əl atan kişilərin "təbiətən" zorakılığa meyilli olmaları; onlar sosiallaşma və sosial qarşılıqlı əlaqələr nəticəsində zorakı insanlara çevrilirlər və buna görə də, davranışlarını dəyişdirə bilərlər. Bu o deməkdir ki, müdaxilə tədbirləri zorakılığa təkan verən və ya ona şərait yaradan amillərə qarşı yönəlsə, qadınlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq olar.

Kişilərin qadınlara qarşı zorakılığını izah edən mülahizələr bir sıra sahələrdə müxtəlif nəzəriyyələrin formalaşmasına səbəb olmuşdur ki, onların da arasında bioloji, psixoloji, psixoanalitik, sosioloji, siyasi və iqtisadi nəzəriyyələr vardır. Qadınlara qarşı zorakılığın dərk edilməsi üçün geniş istifadə olunan "ekoloji model" qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif fərqli konseptual anlayışlarını və araşdırmalara əsasən pis rəftarı təxmin edən bir çox faktorları özündə birləşdirir.³ Bu amillər aşağıdakı səviyyələr üzrə qruplaşdırılmışdır: sosial qayda səviyyəsində (makro səviyyə), gündəlik həyatı tənzimləyən sosial normalar və təcrübələr səviyyəsində (mezo səviyyə), yaxın ətrafla gündəlik qarşılıqlı əlaqə səviyyəsində (mikro səviyyə) və fərdi həyat tarixçəsi səviyyəsində (ontogenetik səviyyə). Bunun əsasında Hagemann-Vayt və digər müştərək müəlliflər (2010) müxtəlif risk faktorlarının fərqli səviyyələrdə necə kəşifdiyini və qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın müxtəlif yollarla necə meydana gəldiyini göstərmək üçün interaktiv model hazırlamışlar.⁴ Bu interaktiv model qabaqlayıcı tədbir strategiyalarının hazırlanması üçün faydalı baza təşkil edir, belə ki, bu modeldə o kontekstlər önə çəkilir ki, onlar hüquq pozuntularının törədilməsinə imkan yaradır və bu səbəbdən qadınlara qarşı zorakılığın qarşısını effektiv şəkildə almaq üçün onları aradan qaldırmaq lazımdır.⁵ İdeal halda, məlumatlılığın artırılması tədbirləri gender əsaslı zorakılığın qarşısını effektiv şəkildə almaq üçün bu müxtəlif yolların və şəraitlərin aradan qaldırılmasına töhfə vermiş olacaqdır. Bununla belə, qabaqlayıcı tədbirlər kontekstində məlumatlılığın artırılmasının oynaya biləcəyi və bilməyəcəyi rolu düzgün (və realist baxımdan) dərk etmək vacibdir.

3. Hayze L. L. (1998), "Qadınlara qarşı zorakılıq: inteqrasiya olunmuş ekoloji çərçivə", *"Qadınlara qarşı zorakılıq"*, 1998, cild. 4, № 3, səh. 262-290.
4. Hagemann-Vayt K. və başqaları (2010), *Qadınlara qarşı zorakılığın, uşaqlara qarşı zorakılığın və seksual oriyentasiya zəminində zorakılığın törədilməsinə təsir göstərən faktorlar – Çoxsəviyyəli interaktiv model* (gender əsaslı zorakılıq və uşaqlara qarşı zorakılıq haqqında milli qanunvericiliyin standartlaşdırılması üçün imkanların, fürsətlərin və tələbatların qiymətləndirilməsinin əsaslandırılması məqsədilə Avropa Komissiyası üçün aparılmış araşdırmanın tərkib hissəsi olaraq hazırlanmışdır), Avropa İttifaqının Nəşrlər İdarəsi, Lüksemburq, sayt: http://ec.europa.eu/justice/funding/daphne3/multi-level_interactive_model/understanding_perpetration_start_unix.html.
Həmçinin bax: Serize S. (2011), "Fərqli bir dünya mümkündür: Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq üçün uzunmüddətli və məqsədyönlü fəaliyyətlərə çağırış", "Qadınlara qarşı zorakılığa Son" (EVAW) Koalisiyası, London, səh. 18-19, sayt: www.end-violenceagainstwomen.org.uk/data/files/resources/19/a_different_world_is_possible_report_email_version.pdf.
5. Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması tədbirlərinin hazırlanması üçün təklif olunan nəzəri bazanın daha ətraflı təhlili üçün bax: Hester M. və Lilli S.C. (2014), *Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması: İstanbul Konvensiyasının 12-ci maddəsi*, Avropa Şurasının Nəşriyyatı, Strasburq.

Məlumatlılığın artırılması və qabaqlayıcı tədbirlər haqqında nə bilirik

---

Qabaqlayıcı tədbirlərin tərkib hissəsi olan məlumatlılığın artırılmasının konkret rolunu nəzərdən keçirərkən məlumatlılıq səviyyəsindəki və biliklərin artmasındakı dəyişikliklərlə münasibət və davranışdakı dəyişikliklər arasındakı fərqi nəzərə almaq və qəbul etmək vacibdir. Yüksək səviyyəli məlumatlılıq münasibət və davranışda dəyişikliklərə ilkin zəmin yaradan amildir və siyasətdə dəyişiklik edilməsi və bu dəyişikliklərin həyata keçirilməsi üçün əlverişli mühitin yaradılmasına töhfə verə bilər. Bununla belə, daha yüksək məlumatlılıq və bilik səviyyəsinin özü-özlüyündə qadınlara qarşı zorakılıq məsələsinə münasibətin dəyişməsinə səbəb olacağını düşünmək doğru olmazdı. Əslində son nəticədə davranışı dəyişdirmək məqsədi ilə münasibətləri dəyişdirmək əlavə maarifləndirici tədbirlərin həyata keçirilməsini və proseslərdə daha dərinlən və uzunmüddətli iştirakı tələb edir. Buna görə də məlumatlılığın artırılması təşəbbüsləri qadınlara qarşı zorakılığa reaksiya göstərilməsi və onun qarşısının alınması potensialının artırılmasına yönələn hərtərəfli tədbirlər kompleksinin mühüm elementlərindən biri kimi başa düşülməlidir.

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, qabaqlayıcı tədbirlərlə məlumatlılığın artırılması arasındakı qarşılıqlı əlaqə haqqında və bu tədbirlərin qadınlara qarşı zorakılığın törədilməsi yollarını aradan qaldırmağa necə şərait yaratması barəsində mövcud biliklər bazası məhduddur. İstanbul Konvensiyasının tələb etdiyi kimi, gələcəkdə tədqiqat və qiymətləndirmələrə hökumət tərəfindən dəstəyin artırılması qabaqlayıcı tədbirlər sahəsində, o cümlədən məlumatlılığın artırılması işində daha çox faktlara əsaslanan müdaxilələrə imkan verəcəkdir.

2005-ci ildən etibarən Avropa Şurası "Qadınların zorakılıqdan müdafiəsi" haqqında Nazirlər Komitəsinin Avropa Şurasına üzv dövlətlərə Rec(2002)5 sayılı Təvsiyəsinin 47 üzv dövlət tərəfindən necə icra edildiyini monitorinq edir. Monitorinq hesabatlarında dövlətin qanunvericilik, siyasət, xidmətlər, məlumatların toplanması və qabaqlayıcı tədbirlər vasitəsilə, o cümlədən məlumatlılığın artırılması yolu ilə qadınlara qarşı zorakılığa reaksiya göstərməsinin səviyyəsi barədə mühüm məlumatlar təqdim edilir. Bununla belə, monitorinqin ən son mərhələsi üzrə hesabatda etiraf edilir ki, "məlumatlılığın

artırılmasının səviyyəsini qiymətləndirmək kifayət qədər çətinidir, zaman keçdikcə bunu müqayisəli şəkildə qiymətləndirə biləcək indikatorun müəyyənləşdirilməsi isə ondan da çətinir”⁶

Anlayışlar

Məlumatlılığın artırılması təşəbbüslərini əks etdirmək üçün çoxsaylı şərhələr və anlayışlar mövcuddur. Onlar qadınlara qarşı zorakılığın formaları və yayılması barədə ictimai məlumatlandırma və ya kommunikasiya təşəbbüslərini, habelə yardım xidmətlərini və hüquqi müdafiə vasitələrini ifadə edən dar çərçivəli anlayışlardan daha geniş çərçivəli anlayışlara qədər dəyişir. Buraya həmçinin qadınlara qarşı zorakılıqla əlaqədar maarifləndirmə işi aparan şəxslərin və peşəkar mütəxəssislərin, media işçilərinin və siyasətçilərin məlumatlılığının artırılması anlayışı aid edilə bilər. Məlumatlılığın artırılması təşəbbüsləri tədbirlərin növləri və onlara öz töhfəsini verən cəmiyyət nümayəndələri baxımından olduqca müxtəlif ola, eləcə də məzmunundan və hədəf auditoriyalarından asılı olaraq müxtəlif şəraitlərdə cərəyan edə bilər. Bu səbəbdən nəzərə almaq vacibdir ki, 13-cü maddəyə uyğun olaraq tələb olunan tədbirləri İstanbul Konvensiyasının digər maddələrində nəzərdə tutulan tədbirlərdən, məsələn, qadınların səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi, məktəb təhsili və mütəxəssislərin hazırlanması ilə əlaqədar tədbirlərdən, eləcə də medianın və özəl sektorun oynaya biləcəyi əsas rolla əlaqədar olan digər tədbirlərdən həmişə asanlıqla fərqləndirmək mümkün olmur.

---

6. Avropa Şurası (2014), “Avropa Şurasına üzv dövlətlərdə “Qadınların zorakılıqdan müdafiəsi” haqqında Rec(2002)5 sayılı Təvsiyənin icrasının monitorinqinin dördüncü mərhələsinin nəticələrinə dair analitik araşdırma”, Avropa Şurası, Strasburq, səh. 35. Ən sonuncu, eləcə də bütün digər monitorinq hesabatları dərc edilmiş və Avropa Şurasının xüsusi internet saytında yerləşdirilmişdir: www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/documentation_studies_publications_en.asp.

Məlumatlılığın artırılması kampaniyalarının və ya proqramlarının hazırlanması və həyata keçirilməsi

---

İşə başlama

Məlumatlılığın artırılması kampaniyaları və ya proqramları üçün baza

Məlumatlılığın artırılması təşəbbüslərinin səmərəli olması üçün onlar birdəfəlik və ya qısamüddətli deyil, daha uzunmüddətli və davamlı tədbirlər şəklində, eləcə də hərtərəfli və əlaqələndirilmiş siyasət paketinin ayrılmaz hissəsi kimi, məsələn, qadınlara qarşı zorakılıq barəsində çoxillik milli fəaliyyət planı və ya strategiyası formasında hazırlanmalıdır. Məsələn, Fransa hökuməti bu yanaşmanı qadınlar barəsində zorakılığa qarşı üçillik ardıcıl fəaliyyət planları (2005-2007; 2008-2010; 2011-2013-cü illər üzrə planlar və 2014-2016-cı illər üzrə hazırkı plan) vasitəsilə tətbiq edir. Onların hər birinə dayanıqlı kommunikasiya və məlumatlılığın artırılması tədbirləri üzrə strategiya daxildir.

Fransa

■ Qadınlara qarşı zorakılıq barəsində məlumatlılığın artırılması üzrə hökumət kampaniyaları (2001-ci il və 2006-2014-cü illər ərzində hər il) www.stop-violences-femmes.gouv.fr

2000-ci ildə Fransa hökuməti qadınlara qarşı zorakılıq barəsində geniş miqyaslı sorğu (ENVEFF) keçirdi və daha sonra onun nəticələri əsasında məlumatlılığın artırılması kampaniyasını ("Susqunluğa son qoy" kampaniyası, 2001) həyata keçirdi.⁷ 2000-ci illərin ortalarından etibarən Fransa hökuməti qadınlara qarşı zorakılıq barəsində üçillik fəaliyyət planları həyata keçirir ki, bunlar da məlumatlılığın artırılmasına yönələn illik kommunikasiya kampaniyalarını özündə ehtiva edir. Kampaniyalar çərçivəsində əsas kütləvi informasiya vasitələrində çap və video formasında ictimai elanlardan,⁸ habelə buklet, afişa və broşürlərdən istifadə olunur. Hər bir illik kampaniyanın başlanğıcı adətən 25 noyabr Qadın zorakılığına qarşı beynəlxalq mübarizə gününə təsadüf edir.

Yuxarıda adı çəkilən internet saytı kampaniyaları işıqlandırır və qadınlara qarşı müxtəlif zorakılıq formaları (cinsi zorakılıq, seksual qısnama, cinsi tərəf-müqabilin zorakılığı, məcburi nikah, qadın cinsiyyət orqanlarında zədələyici əməliyyat aparılması), yardım xəttinin nömrəsi, Fransa qanunvericiliyinin təklif etdiyi qoruma tədbirləri barədə məlumat verir. Eyni zamanda, köməyə ehtiyacı olan qadınlara, eləcə də qurbanlarla işləyən mütəxəssislərə informasiya təqdim olunur. O həmçinin yardım üçün əlaqə qurula biləcək QHT-lər haqqında məlumat verir.

2011-ci ildə həyata keçirilmiş məlumatlılığın artırılması tədbirlərinin əsas məqsədi yardım xəttini tanımaq və qurbanları kömək istəməyə təşviq etmək idi. Bu xətt ixtisaslaşmış QHT-lərlə (2010-2012-ci illərdə yardım xəttini idarə etmiş FNSF şəbəkəsi xüsusi qeyd edilməlidir) tərəfdaşlıq şəraitində idarə edilmiş və yardım xəttinə zənglərin sayında gözlənilən artımı idarə etmək üçün tədbirlər görülmüşdür.⁹ 2012-ci ildə hökumətin keçirdiyi məlumatlılığın

7. ATƏT (2009), *Evə təhlükəsizliyin gətirilməsi: ATƏT regionunda qadınlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə. Qabaqcıl təcrübələr toplusu*, ATƏT (2009), ATƏT, səh. 39-40, sayt: www.osce.org/gender/37438.

8. Bütün kampaniyaların videolarını burada tapmaq olar: www.stop-violences-femmes.gouv.fr.

9. Təfsilatlar üçün bax: www.stop-violences-femmes.gouv.fr/IMG/pdf/dossierpresse.pdf.

artırılması kampaniyasının diqqət mərkəzində seksual qısnama məsələsi olmuş və bu kampaniyaya xüsusi internet saytı həsr olunmuşdur.¹⁰ 2013-cü ildə başlanmış kampaniyanın əhatə dairəsi 2014-cü ildə genişləndirilmiş, qadınlar yardım üçün 3919 nömrəli ümummilli yardım xəttinə müraciət etməyə və həmin xətdən yararlanmağa təşviq edilmişlər. Hazırda həyata keçirilən “Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və onunla mübarizə üzrə 4-cü Fəaliyyət Planı” (2014-2016) bu cür məlumatlılığın artırılması tədbirlərinin davamlılığını təmin edir.¹¹

Qadınlara qarşı zorakılığa dair məlumatlılığın artırılması üçün strategiyanın hazırlanması müvafiq maliyyə mənbələrinin ayrılmasını nəzərdə tutur. Məlumatlılığın artırılması proqramının və ya kampaniyasının büdcəsi hədəflər baxımından real olmalıdır. Dövlət resurslarının məhdud olduğu şəraitdə kampaniyaların həyata keçirilməsi üçün əlavə maliyyələşdirmə (məsələn, hökumətlərarası qurumlar tərəfindən) və ya natural formada yardımlar (məsələn, ödənişsiz reklam vaxtının ayrılması, dizayn xidmətləri və kreativ xidmətlər və ya rəy sorğusu xidmətləri, yaxud monitorinq və qiymətləndirmə üçün akademik qurumların dəstəyi) axtarmağa ehtiyac yarana bilər.

Tərəfdaşların seçilməsi

Məlumatlılığın artırılması təşəbbüsünün hazırlanması bu sahədə bacarıqların olması ilə yanaşı kommunikasiya bacarıqlarının da olmasını tələb edir. Qadınlara qarşı zorakılıq barəsində məlumatlılığın artırılması təşəbbüslərinin hazırlanması üçün hökumətlər təkcə kommunikasiya üzrə ekspertləri deyil, həm də eyni dərəcədə vətəndaş cəmiyyətini və mövzu ilə bağlı müvafiq təcrübəsi olan digər tərəfdaşları cəlb etməlidirlər. Xüsusən qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması təşəbbüsləri üzrə ixtisaslaşmış qadın QHT-lərinin lazımi bacarıqları olur və onların çoxu bu mövzuda məlumatlılığın artırılması sahəsində uzunmüddətli təcrübəyə malik olurlar. Hökumətlər həmçinin məlumatlılığın artırılması təşəbbüsünü həyata keçirmək işinin məsuliyyətini qadınlara qarşı zorakılıq mövzusunda geniş təcrübəyə malik olan vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına həvalə etmək məsələsini nəzərdən keçirə bilərlər. Məsələn, Almaniya hökuməti bu yanaşmanı

10. Bax: www.stop-harcelement-sexuel.gouv.fr/.

11. Bax: <http://stop-violences-femmes.gouv.fr/IMG/pdf/Plan-de-lutte-contre-les-violences.pdf>.

tətbiq etməkdədir və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları tərəfindən hazırlanan və idarə olunan məlumatlılığın artırılması kampaniyalarını dəstəkləyir.¹²

Kampaniyaya daha çox tərəfdaşların, o cümlədən korporativ və media sektorundan olanların qoşulması imkanını təmin edən bazanın qurulması güclü təkanverici effektə malik ola bilər. Türkiyədə hökumət, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, QHT-lər, özəl sektor subyektləri və müxtəlif kampaniyalar arasında qurulmuş işbirliyinə əsaslanan çoxillik təşəbbüs çevik və çoxtərəfli ittifaq yaratmaq yolu ilə kampaniyanın potensialının daha da genişləndirilməsinə aid nümunədir.¹³

---

12. Bax: www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/countryinformationpages/germany/NationalReport_en.asp "4) Federal hökumət tərəfindən dəstəklənən cari kampaniyalar".

13. Kampaniyalara dair təfsilatlar və onlarda iştirak prosesinin təsviri üçün bax: www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/countryinformationpages/turkey/ və BMT-nin Əhali Fondu (UNFPA) (2007), *Qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılması üçün proqramların hazırlanması. 10 tematik nümunə*, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, Nyu-York, səh. 57-dən başlayaraq; sayt: www.unfpa.org/public/global/pid/386.

Türkiyə

Türkiyədə “Qadınlara qarşı zorakılığı dayandır” kampaniyası (Türkiyə Hökumətinin Qadınların Vəziyyəti üzrə Baş İdarəsi (KSGM) tərəfindən 2004-2008-ci illərdə həyata keçirilmişdir)

2004-cü ildə “namus zəmnində qətlər” adlandırılan araşdırmanın nəticələrinə ictimaiyyətin marağının yüksək olması Türkiyədə qadınlara qarşı zorakılığa dair məlumatlılığın artırılması üzrə davamlı fəaliyyət üçün başlanğıc nöqtəsi oldu. Türkiyə Hökumətinin Qadınların Vəziyyəti üzrə Baş İdarəsi (KSGM) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondunun (UNFPA) texniki dəstəyi ilə əvvəlcə bir il müddətinə məlumatlandırma və ictimai təşviqat kampaniyası hazırladı. Kampaniya xüsusilə kişilərə ünvanlanmışdı və özəl sektor və yerli hakimiyyət orqanları ilə, o cümlədən tanınmış şəxslərlə, Türkiyə Futbol Federasiyası, Türkiyə Jurnalistlər Federasiyası, yüksək səviyyəli dövlət məmurları və dini liderlərlə ortaq fəaliyyəti özündə ehtiva edirdi. Türkiyənin ən yüksək tirajlı gündəlik qəzeti “Hürriyyət”in nəşiri olan özəl media şirkətinin əlavə olaraq məişət zorakılığına dair məlumatlılığın artırılması kampaniyasına başlaması səylərin birləşdirilməsinə imkan yaratdı, daha geniş və davamlı təbliğat və fəaliyyətə yol açdı. Böyük bir media orqanı ilə tərəfdaş olmaq redaksiya jurnalistlərinə və digərlərinə qadınlara qarşı zorakılıq halları barədə materiallar hazırlamaq üçün nadir fürsət yaratdı. Bu həm də qəzetdə mövzu ilə bağlı materialların artmasına kömək etdi və İstanbul bölgəsi üçün yardım xəttinin yaradılmasına və qadınların geniş çeşidli mövzularda rəylərini bildirmələrindən ötrü qadın QHT-ləri üçün platformanın yaradılmasına gətirib çıxardı.

Kampaniya çərçivəsində fəaliyyət dövlət sektorunda mütəxəssislərə, polislərə, dini liderlərə və jurnalistlərə təlimlərin keçilməsi, habelə yeni siyasət sənədlərinin hazırlanması (o cümlədən məişət zorakılığına qarşı milli fəaliyyət planının tərtibi, yeni qadın sığınacaqlarının və qaynar xəttin yaradılması) məqsədilə daha çox araşdırmaların aparılması kimi texniki və siyasi tədbirlərlə yanaşı həyata keçirildi. Beləliklə bu təşəbbüslərə ictimai dəstək təmin edildi.¹⁴

14. Kampaniyalara dair təfsilatlar və onlarda iştirak prosesinin təsviri üçün bax: www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/countryinformationpages/turkey/ və UNFPA, eyni mənbə.

Məlumatlılığın artırılması kampaniyasının və ya proqramının hazırlanması

Məlumatlılığın artırılması kampaniyasının və ya proqramının hazırlanması dəqiq şəkildə müəyyən edilmiş hədəflərə, gözlənilən nəticələrə və bunlara nail olmaq üçün hazırlanmış fəaliyyətə əsaslanmalıdır (məntiq modeli). Məqsəd və hədəflərin göstərilməsi, kimlərin və hansı məsələyə dair məlumatlılığının artırılacağından dəqiq müəyyənləşdirilməsi, niyə məhz bu auditoriyanın seçildiyinin və onunla ünsiyyətə necə nail olunacağından aydın şəkildə göstərilməsi qadınlara qarşı zorakılığa son qoymağa yönələn daha geniş strategiyaya gözlənilən yardımları aydınlaşdırmağa kömək edəcəkdir. Bütün bunlar həm də tədbirin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün baza təşkil edəcəkdir.

Məlumatlılığın artırılması kampaniyasının və ya proqramının nəticələri və ya təsiri ilə bağlı gözləntilər real olmalıdır.¹⁵ Münasibət və davranışlarda dəyişikliklər əlavə tədbirlərin görülməsini tələb etdiyi halda, məlumatlılığın artırılması kampaniyaları və ya proqramları “sükutu pozmağa” kömək edə bilər. O, qadınlara qarşı zorakılığın dövlət və bütövlükdə cəmiyyət tərəfindən həll edilməsi lazım olan ictimai problem olduğunu başa düşməyə yardımçı ola bilər. Bu zorakılığın formaları və miqyası, habelə uşaqlara təsiri barədə dəqiq məlumat vermək ilk və mühüm addımdır. Bu da mifləri dağıtmağa və zorakılığın təsirinə məruz qalanları, eləcə də bunun “şahidi olanları” daha yaxşı anlamağa kömək edə bilər və məsələyə necə müdaxilə etmək, eləcə də zorakılığa və ona bəraət qazandıran yanaşmalara necə etiraz etmək barədə təkliflər verməyə imkan yaradır. Mövcud hüquqi və digər müdafiə vasitələri, habelə dəstək xidmətləri barədə məlumatlılığın artırılması qurbanları dəstək və kompensasiya üçün, hüquqozanları isə müalicə üçün müraciət etməyə təşviq edə bilər.

15. Qadınlara qarşı zorakılıq barəsində təşviqat kampaniyaları ilə bağlı real gözləntilərlə əlaqədar olaraq bu mənbəyə bax (orada həmçinin məlumatlılığın artırılması kampaniyaları üçün aktual informasiyalar verilir): Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün “BMT-Qadınlar” strukturunun Virtual biliklər mərkəzi, www.endvawnow.org/en/articles/1155-what-can-one-expect-from-a-campaign-to-end-vaw.html. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı da “medianın müdaxilələri ilə əlaqədar olaraq zorakılıq səviyyəsində baş verə bilən potensial dəyişikliklərin qiymətləndirilməsinin çətin olduğu” barədə xəbərdarlıq edir və eyni zamanda qeyd edir ki, araşdırmalar kampaniyaların auditoriyasının davranışlarını başa düşməyin və müdaxilələrə auditoriya nümayəndələrini cəlb etməyin vacib olduğunu göstərir. Bax: ÜST (2009), “Zorakılığın qarşısının alınması: sübutlar. Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq üçün gender bərabərliyinin təşviqi (Zorakılığın qarşısının alınmasına dair silsilə brifinqlər), Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, sayt: http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241597883_eng.pdf.

Məlumatlılığın artırılması üzrə effektiv təşəbbüsün hazırlanması problem barədə, hədəf qrupu və onunla ünsiyyət üçün ən yaxşı kanallar haqqında və ismarıcların ən təsirli şəkildə necə çatdırılması barədə dərin biliklərə əsaslanmalıdır. Məsələn, əhalinin müəyyən hissələri ilə problem barədə məlumatlılığa dair aparılmış sorğu məlumatlılığın artırılması tədbirini hazırlamaq, daha sonra müqayisə edilə bilən məlumatlar toplanarsa tədbirin effektivliyini qiymətləndirmək üçün baza təşkil edə bilər. Bəzi hallarda məlumatlılığın artırılması tədbirinin hazırlanmasında ilk addım müvafiq məlumatları əldə etmək üçün araşdırmanın aparılması ola bilər. Əsas Hüquqlar üzrə Agentliyin qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı apardığı sorğunun (2014)¹⁶ nəticələrinin elan olunmasından sonra qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılığın miqyası və xarakteri barədə Aİ üzrə məlumatların əlçatanlığı Avropa İttifaqına və eyni zamanda Avropa Şurasına üzv olan 28 dövlətdə məlumatlılığın artırılması təşəbbüsləri üçün faydalı ilkin informasiyanı təmin edə bilər. Eyni zamanda, "Avropa barometri" hesabatları çərçivəsində hazırlanmış qadınlara qarşı məişət zorakılığına dair xüsusi hesabatda (2010)¹⁷ Aİ-də geniş ictimaiyyətin məişət zorakılığı barədə məlumatlılığına və rəyinə dair sorğunun nəticələri əks olunur və on il öncə aparılmış analoji sorğunun¹⁸ davamı olaraq, bu zorakılıq forması barədə məlumatlılıq və ona münasibətdəki dəyişikliklər haqqında dəyərli məlumatlar təqdim edilir.

Qiymətləndirmənin vacibliyi

Bir neçə onillik ərzində təcrübə əsaslı təlimlərin keçirilməsinə baxmayaraq, Avropada qadınlara qarşı zorakılıq barədə məlumatlılığın artırılması tədbirləri nadir hallarda qiymətləndirilir, həmçinin onların nəticəsi və təsiri də sistemətik olaraq qiymətləndirilmir.¹⁹ Qadınlara qarşı zorakılıq barədə bütövlükdə (müqayisə edilə bilən) məlumatların və tədqiqatların olmaması bu kontekstdə

16. Avropa İttifaqının Əsas Hüquqlar üzrə Agentliyi (2014), *Qadınlara qarşı zorakılıq: Aİ ölkələrində sorğu: Əsas nəticələr*, Avropa İttifaqının Nəşrlər Bürosu, Lüksemburq, sayt: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

17. Avropa Komissiyasının Kommunikasiya üzrə Baş Direktorluğu (2010), *Avropa barometri 73.2: Qadınlara qarşı məişət zorakılığı*, "TNS Opinion & Social" şəbəkəsi, Brüssel, sayt: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_344_en.pdf.

18. Avropa Komissiyasının İnformasiya, kommunikasiya, rabitə, mədəniyyət və audiovizual media üzrə Baş Direktorluğu (DG X) (1999), *Avropa barometri 51.0: Avropalılar və qadınlara qarşı məişət zorakılığı barədə onların rəyləri*, Brüssel, sayt: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_127_en.pdf.

19. Avropa Komissiyası (2012), *Gender bərabərliyinə dair qabaqcıl təcrübələrin mübadiləsi: Qadınlar və qızlara bərabərlikə qarşı mübarizə üçün məlumatlılığın artırılması fəaliyyətləri. İcmal hesabat*, Avropa Komissiyası (Ədliyyə), BK, səh. 12-13, sayt: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/exchange_of_good_practice_uk/summary_report_uk_2012_en.pdf.

maneə törədir. Amma İstanbul Konvensiyasının məlumatların toplanmasına və araşdırmaya aid müddələri (maddə 11) bu maneəni aradan qaldırmağa yönəlmişdir. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, məlumatlılığın artırılması təşəbbüs və ya kampaniyalarının təsirinin (qabaqlayıcı tədbirlərə töhfəsi nöqtəyi-nəzərindən) qiymətləndirilməsi qadınlara qarşı zorakılığa və onun ləğvinə şərait yaradan amillərin çoxluğu və mürəkkəbliyi baxımından çətin vəzifədir.²⁰ Buna görə də, məlumatlılığın artırılması təşəbbüsünün qiymətləndirmə çərçivəsinin hazırlanmasına lazımi diqqətin yetirilməsi, o cümlədən zəruri resursların ayrılması mühüm əhəmiyyət daşıyır.

İsmarıqların və auditoriyanın seçilməsi

Məlumatlılığın artırılmasına dair ismarıqlar, İstanbul Konvensiyasının tələb etdiyi kimi, "qadınlara qarşı zorakılıq" və "məişət zorakılığı" terminlərinin dəqiq anlayışına və eyni zamanda insan hüquqlarının və gender amilinin dərkinə əsaslanmalıdır (maddə 3). Onlar qadınlara qarşı zorakılığın təkə nəticələrinin deyil, həm də köklü səbəblərinin, yəni gender bərabərsizliyi və ayrı-seçkiliyinin, habelə qadınlara qarşı zorakılığa göz yuman və şərait yaradan norma və stereotiplərin aradan qaldırılmasına yönəlməlidir.

Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının müxtəlif formaları ilə mübarizə

13-cü maddədə Konvensiyanın əhatə etdiyi müxtəlif zorakılıq formalarının təzahürləri haqqında, eləcə də onların uşaqlara təsiri barədə geniş ictimaiyyət arasında məlumatlılığı və onların dərkini artırmaq öhdəliyi nəzərdə tutulduğuna görə, üzv dövlətlər bütün bu aspektlər barədə məlumatlılığın artırılmasını

20. Bax: Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün "BMT-Qadınlar" strukturunun Virtual biliklər mərkəzində kampaniyaların təsirinin qiymətləndirilməsi metodologiyalarının nümunələri (2011), *Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığa son qoyma kampaniyaları*, "BMT-Qadınlar" strukturu, xüsusilə Fəsil 7.10: *Kampaniyaların təsirinin qiymətləndirilməsi*, sayt: www.endvawnow.org/en/articles/1339-assessing-impact-in-campaigns.html?next=1340 və kütləvi kommunikasiya vasitələrinin təşəbbüslərinin qiymətləndirilməsi üçün alətlər, Fəsil 7.9: *Kampaniyanın qiymətləndirilməsi*, sayt: www.endvawnow.org/en/articles/1336-special-tools-to-evaluate-mass-communication-activities.html?next=1337; Fəsil 1.5: *Qadınlar barəsində zorakılığa qarşı kampaniyadan nə gözləmək olar?* Sayt: www.endvawnow.org/en/articles/1155-what-can-one-expect-from-a-campaign-to-end-vaw.html; Qadınlara zorakılıq törədilməsinə gətirib çıxaran amillərin mürəkkəbliyi ilə bağlı bax: Hagemann-Vayt K. və başqaları (2010), yuxarıda göstərilən mənbə.

təmin etməlidirlər. Avropa Şurasına üzv dövlətlər bütün region üzrə belə təşəbbüsləri geniş şəkildə həyata keçirmiş və (və ya) ixtisaslaşmış qeyri-hökumət təşkilatlarına (maliyyə və ya digər) dəstək göstərmişlər. Qadınlara qarşı zorakılığın ən müntəzəm və geniş şəkildə müzakirə olunan (həmçinin iki ümumavropa kampaniyası²¹ çərçivəsində araşdırılan) növü cinsi tərəf-müqabil tərəfindən törədilən zorakılıq və ya məişət zorakılığıdır. Məlumatlılığın artırılması təşəbbüslərinin qadınlara qarşı zorakılığın yalnız müəyyən aspektləri və formaları ilə əlaqədar olaraq aparıldığı ölkələrdə hələ əhatə olunmayan məsələlər uzunmüddətli strategiya çərçivəsində prioritet qaydada nəzərdən keçirilməlidir. Bu strategiya zaman keçdikcə bütün zorakılıq növlərinin, o cümlədən xüsusilə həssas və ya müdafiəsiz durumda olan qadınlara münasibətdə baş verən zorakılığın araşdırılmasını təmin edəcəkdir.

“Məlumatların ictimaiyyət arasında geniş yayılması” termininin auditoriyası və anlayışı

Geniş “ictimaiyyət” anlayışı bütövlükdə cəmiyyətdəki elə müxtəlif qruplara aiddir ki, qadınlara qarşı zorakılığın dərəcəsi və formaları, bunun dayandırılması zərurəti, eləcə də qurbanlara təqdim olunan vasitələr və xidmətlər barədə onlara məlumat verilməlidir. Amma məlumatlılığın artırılması tədbirini hazırlayarkən ismarıqların konkret olaraq nəzərdə tutulduğu auditoriyaya çatmasını və onlar tərəfindən dinlənilməsini təmin etmək vacibdir. Üzv dövlətlər tədbirlərinin faktiki olaraq ünvanlandığı geniş ictimaiyyəti (yaşından, sinfi mənsubiyyətindən, cinsindən, etnik mənsubiyyətindən və sairədən, habelə qurban, hüquqpozan, hər hansı bir kateqoriya ilə işləyən mütəxəssis, siyasəti hazırlayan şəxs, ictimai xadim və s. olmasından asılı olmayaraq) əhatə etməsini təmin etmək öhdəliyi daşıyırlar. Beləliklə, İstanbul Konvensiyasında müəyyən edilmiş bu öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün bir sıra müxtəlif tədbirlərin görülməsi tələb olunur. Həmin tədbirlər əhalinin bütün təbəqələrini əhatə edən və konkret auditoriyaya yönələn məlumatlılığın artırılması üzrə ümumi uzunmüddətli strategiyanın tərkib hissəsidir.

21. 1999-cu ildə məişət zorakılığına qarşı Avropa İttifaqı tərəfindən həyata keçirilmiş birlik Avropa kampaniyası və 2006-cı ildən 2008-ci ilədək qadınlar barəsində zorakılığa, o cümlədən məişət zorakılığına qarşı mübarizə üzrə Avropa Şurası tərəfindən həyata keçirilmiş kampaniya: www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/.

Əsas auditoriya

Qadınlara qarşı zorakılıq barədə dövlət qurumları və ya vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən (birbaşa və ya dolayısı ilə) idarə olunan məlumatlılığın artırılması təşəbbüslərinin çoxu zorakılığın müxtəlif formalarının (potensial) qurbanı olan qadınlara ünvanlanır.²² Son illər daha çox aydın olur ki, kişilər və oğlanlar arasında da məlumatlılığın artırılması eyni dərəcədə vacibdir, özü də onlara təkcə (potensial) hüquqpozanlar kimi deyil, həm də həmcinsləri arasında qadınlara qarşı cinsiyyətçiliyə və kişi zorakılığına etiraz edilməsində mühüm rol oynayan cəmiyyət üzvləri kimi baxılmalıdır.²³ Həmçinin tədbirlərin gənc insanlara ünvanlanmasının vacibliyi də getdikdə daha çox dərk edilir ki, bunda da məqsəd yeniyetmələr arasındakı münasibətlərdə təhqiramiz davranışlara və onu şərtləndirən əsas gender stereotiplərinə etiraz etməkdən²⁴ və xüsusilə müdafiəsiz durumda olan qrupları konkret tədbirlərlə əhatə etməkdən ibarətdir. Beləliklə, məlumatlılığın artırılması tədbirlərinin auditoriyasını seçərkən nəzərə almaq vacibdir ki, bu tədbirlərin hələ əhatə etmədiyi auditoriyanın məlumatlandırılmasına uzunmüddətli strategiya çərçivəsində prioritet kimi baxılmalıdır. Zaman keçdikcə isə bu strategiyanın cəmiyyətin bütün üzvlərini əhatə etməsi təmin edilməlidir.

Etik mülahizələr

Qadınlara qarşı zorakılıq barədə məlumatlılığı artırmağa çalışarkən ifadələrin və təsvirlərin seçiminə diqqətlə yanaşılmalıdır. Bəzi ismarıq və təsvir növləri qadınlara qarşı zorakılıq üçün əlverişli mühit yaradan mifləri, stereotipləri və qurbanı ittiham edən münasibətləri möhkəmləndirə bilər. Zorakılığın və pis rəftarın aydın görüntüləri “şok effekti” ilə diqqəti cəlb edə bilər, amma belə yanaşmanın

22. Bu cür kampaniyanın populyar və geniş yayılmış ismarıqları qurban qadınları “sükutu pozmağa”, “fıkrını bildirməyə”, qanuni hüquqları barədə məlumatlı olmağa və yardım xidmətləri ilə əlaqə qurmağa dəvət edir.

23. “Gürcüstanda Məişət zorakılığının qarşısının alınmasının və cavab tədbirlərinin gücləndirilməsi” (SHiEld) layihəsini buna misal göstərmək olar, bu layihə qadınlara qarşı məişət zorakılığı praktikasına qarşı “sıfır toleranlıq” ideyasının təbliği ilə əlaqədar 18-65 yaş arasında kişilərə ünvanlanmış ismarıqları özündə ehtiva edir; bax: “BMT-Qadınlar” strukturu (2011), “Gürcüstanda Məişət zorakılığının qarşısının alınmasının və cavab tədbirlərinin gücləndirilməsi – SHiEld”, Yekun qiymətləndirmə hesabatı, www.endvawnow.org/uploads/browser/files/shield_communications_report_final_final.pdf.

24. Birləşmiş Krallığın Daxili İşlər Nazirliyinin təşəbbüsü ilə pis rəftara qarşı həyata keçirilən bu kampaniya gənclərə ünvanlanan bu kampaniyalara misaldır: <http://thisisabuse.direct.gov.uk/>.

nəticələrini nəzərə almaq lazımdır. Həmçinin qurbanlar tərəfindən birbaşa hadisə şahidi qismində deyilənlər zorakılıq barədə ismarıqların çatdırılması üçün güclü vasitə ola bilər, amma onların söylədiklərini ictimaiyyətə açıqlamazdan əvvəl söylədiklərinin onların emosional və fiziki təhlükəsizliyi üçün doğura biləcəyi nəticələri nəzərə almaq lazımdır. Bu səbəbdən, ismarıqların hazırlanmasında qadınlara qarşı zorakılıq problemləri ilə məşğul olan mütəxəssislərin (çox vaxt bunlar ixtisaslaşmış qadın QHT-ləri olur) iştirakı qurbanların mənafeələrinin nəzərə alınmasını təmin etmək üçün vacibdir.

Həmçinin qadınlara qarşı zorakılıq barədə məlumatları çatdırarkən “nələri etmək olar və olmaz” məsələsinə dair mövcud tövsiyələrə, qaydalara və yaddaş siyahılarına müraciət etmək məsləhət görülür. Məsələn, UNIFEM (indiki “BMT-Qadınlər” strukturu) tərəfindən hazırlanmış qadınlara qarşı zorakılığa son qoymağa yönələn strateji kommunikasiyaya dair vəsaitdə bu məsələ xüsusi vurğulanır və “edilməli olan və olmayan” hərəkətlərin siyahısı verilir, o cümlədən qadınların səlahiyyətlərinin genişləndirilməsinə dair ismarıqların gücləndirilməsinə yönəlmiş tövsiyələr təqdim edilir.²⁵ İrlandiyada Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın qarşısının alınması üzrə Milli İdarə (COSC) məlumatlılığın artırılması/kommunikasiya təşəbbüslərinə görə COSC-dan qrant alan qruplar üçün bələdçi vəsait dərc etmişdir.²⁶ Birləşmiş Krallığın Bərabərlik məsələləri üzrə idarəsi qadınlara və qızlara qarşı zorakılıq problemləri sahəsində

25. YUNİFEM (2003), *Həyatı yaxşılığa doğru dəyişmək: Qadınlara qarşı zorakılığa son qoymaq üçün strateji kommunikasiyalar*, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qadınlər üçün İnkişaf Fondu, Nyu-York, səh. 16, sayt: www.endvawnow.org/en/tools/view/342-making-a-difference-strategic-communications-to-end-violence-against-women-2003.html.

26. COSC (2013), “Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın dərkinin təşviqinə və inkişafına yanaşmalar barədə informasiya sənədi”, Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın qarşısının alınması üzrə Milli İdarə (COSC), Dublin, sayt: www.cosc.ie/en/COSC/Communications;vəCOSC,“Məişət,cinsi və gender əsaslı zorakılıq barədə ictimaiyyətin məlumatlılığın artırılması fəaliyyətləri üçün rəhbər prinsiplər”, sayt: www.cosc.ie/en/COSC/Cosc%20-%20Guidance%20Principles%20Document%20-%20updated%2017th%20June%202011.pdf/Files/Cosc%20-%20Guidance%20Principles%20Document%20-%20updated%2017th%20June%202011.pdf.

İxtisaslaşmış vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları təşəbbüsü ümumən təqdir etsələr də, bəzi məsələləri qaldırdılar, yəni bildirdilər ki, hökumətin Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığa qarşı mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planında qadınlara qarşı zorakılığın gender aspektləri yetərincə nəzərə alınmır. Həmçinin vəsaitdə verilmiş “sadə və effektiv” ismarıqlardan istifadə etməklə aparılan kampaniya nümunəsi bəzi ixtisaslaşmış QHT-lər tərəfindən təsirli vasitə kimi qəbul edilmir. Bu hal kommunikasiya/məlumatlandırma təşəbbüslərinin təsirlərini/nəticələrini faktiki qiymətləndirmək üçün elmi qiymətləndirmələrə ehtiyac olduğunu göstərir.

çalıřan dövlət qulluqçuları üçün nəzərdə tutulmuş "Qadınlar və qızlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə: qabaqcıl təcrübələrə dair rəhbər vəsait" nəşr etmişdir.²⁷

İsमारıcların seçilməsi

Çatdırılan isमारıcların milli və ya yerli kontekstə uyğunluğunun təmin edilməsi həm təsvirlərin növü, həm də mədəni amillərə istinadlar və digər müvafiq amillər baxımından vacibdir. Bəzi milli və ya yerli kontekstlərdə qrafik görüntülərdən istifadə digərlərindən daha məqbul ola bilər. Digər yerlərdə isə isमारıcı çatdırmaq üçün daha incə üsullardan istifadə edərək zəruri "şok effekti" yaratmaq daha güclü təsirə malik ola bilər. Bu yanaşmanın nümunəsini 1992-ci ildə Şotlandiyada başlatılan "Sıfır tolerantlıq" kampaniyasında görmək olar. Belə ki, bu kampaniya çərçivəsində zorakılıq, xəsarət alma, qurban durumuna düşmə təsvirləri ümumiyyətlə verilməmiş, dinc davranış təsvirləri məişət zorakılığı barədə danılmaz faktlarla yanaşı olaraq təqdim edilmişdi. Həqiqətən, təsvirlərin mətnlə müqayisəsi "şok effekti" yaratmış və izləyicilərin diqqətini çəkmişdi.²⁸ Belçikanın fransızdilli hissəsində cinsi tərəf-müqabilin qarşılığı münasibətlərdə psixoloji zorakı davranışı barədə məlumatlılığı artırmağa yönələn "Fred və Mari/Mari və Fred" təşəbbüsü çərçivəsində qısametrajlı "silsilə" filmlərdən istifadə edilir və orada qarşılıqlı münasibətlərdəki psixoloji zorakı davranış sensasiya xarakteri daşımayan müşahidə yolu ilə təsvir edilir, həm qurbanın, həm də müşahidəçilərin reaksiyaları əks olunur.²⁹

27. Bərabərlik məsələləri üzrə dövlət idarəsi (2009), *Qadınlar və qızlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə. Qabaqcıl təcrübələrə dair rəhbər vəsait*; London, sayt: http://sta.geo.useconnect.co.uk/news/vaw_guidance.aspx. Rəhbər vəsaitin ixtisaslaşmış QHT-lərin iştirakı olmadan ictimaiyyətlə əlaqələrə cavabdeh olan orqan tərəfindən hazırlanması faktı bu sahədə çalışan bəzi ekspertlər tərəfindən qaldırılmışdır.

28. Kitsinger C. (1994), "Qızlar barəsində cinsi zorakılığa qarşı etiraz: ictimaiyyətin məlumatlandırılmasına əsaslanan yanaşma"; "Child Abuse Review" jurnalı, cild 3, № 4, səh. 246-248, sayt: <http://cf.ac.uk/jomec/resources/ABUSEREV.pdf>.

29. Bax: www.fredetmarie.be/; www.marieetfred.be/.

■ “Sıfır tolerantlıq” kampaniyası Edinburq, Şotlandiya, 1992

www.zerotolerance.org.uk

1992-ci ildə Edinburq Dairə Şurasının Qadınlar Komitəsi (Şotlandiya, Birləşmiş Krallıq) yerli qadın təşkilatları ilə əməkdaşlıq şəraitində “Sıfır tolerantlıq” kampaniyasına başladı. Bu, Avropada ictimaiyyətin məlumatlılığının artırılması üzrə ilk kampaniya idi ki, qadınlara və qızlara qarşı fiziki və cinsi zorakılığa cəmiyyətin münasibətinə etiraz etməyə və kişilərin qadınlara qarşı zorakılığı ilə bağlı mif və stereotipləri dağıtmağa yönəlmişdi.

O, altı ay ərzində Edinburq şəhərində davam etdi və diqqəti qadınlara qarşı zorakılığın yayılmasına yönəltdi.³⁰ Şəhərin hər yerində elan lövhələrinə, divarlara və ictimai binalara müxtəlif təsvirləri və ismarıqları əks etdirən plakatlar vuruldu. Araşdırmalara, eləcə də qadın və uşaqların təcrübələrinə əsaslanan plakatlarda qadınlara və qızlara qarşı zorakılıq mövzusunda ən çox yayılan miflərin bəzilərini dağıdan düşündürücü və faktlara əsaslanan ağ-qara fotolardan və mətnlərdən istifadə edildi. Qadınlara və qızlara qarşı kişilərin zorakılığı mövzusunda kifayət qədər eleqant və ya dinc üslublu görüntülərin və şok yaradan faktların yan-yanına müqayisə edilməsi strategiya olaraq olduqca təsirli oldu və kampaniyanın ilk mərhələsinin qiymətləndirilməsi Edinburqda kampaniyanın və onun ismarıqlarının ictimaiyyət tərəfindən yaxşı qarşılandığını göstərdi.³¹ Kampaniya çərçivəsində hazırlanan digər materiallara Bələdiyyə Kitabxanasında paylanan informasiya qovluqları, açıqcalar və kitab içlikləri daxil idi. Yerli və milli səviyyədə media ilə tərəfdaşlıq sayəsində kampaniyanın mediada geniş işıqlandırılması təmin edildi. Kampaniya çərçivəsində peşəkarlar və geniş ictimaiyyət üçün tədbirlər təşkil edildi.

İyirmi ildən artıq bundan öncə ilk kampaniya vaxtı hazırlanmış beş ağ-qara plakat bu günə qədər qadınlara və qızlara qarşı zorakılıq barədə məlumatlılığın artırılması üçün qabaqcıl təcrübə nümunəsi qismində istifadə edilir. Birinci plakatda iki qızın oynaması təsvir olunub və yazılıb: “18 yaşına çatanda onlardan biri cinsi zorakılığa məruz qalacaq”. İkinci plakat diqqəti qadınların həyatında cinsi zorakılığın miqyasına yönəldir və orada deyilirdi: “Üçdən doxsan üç yaşa qədər – qadınlar zorlanır” və eyni zamanda qadınların tanıdıqları kişilər tərəfindən risk altında olması aşağıdakı sətrin vasitəsilə vurğulanırdı: “Ər, ata, kənar kişi – kişilərin gücdən sui-istifadə etməsi cinayətdir”. Üçüncü plakat aşağıdakı ismarıcın vasitəsilə diqqəti məişət

30. Bax: <http://zerotolerance.org.uk/projects/PreviousCampaigns/1/13>.

31. Kitsinger C. (1994), yuxarıdakı mənbə.

zorakılığına cəlb edirdi: "O, uğurlu bir iş adamı, sevən bir ata və cəmiyyətin hörmətli bir üzvü ilə yaşayırdı. Keçən həftə həmin adam onu xəstəxanalıq etdi". Dördüncü plakatda kampaniyaya daxil olan bütün zorakılıq formalarının törədilməsi ilə bağlı aşağıdakı şüar əks olunmuşdu: "Buna heç bir kişinin haqqı yoxdur". Və nəhayət, beşinci plakatda gənclərə ünvanlanan aşağıdakı ismarıç vardı: "Onlar "yox" deyəndə "olmaz" nəzərdə tuturlar. Bəzi kişilər isə buna qulaq asmırlar".

Məlumatlılığın artırılması kampaniyası qanunvericilik və siyasətdə dəyişikliklərlə bağlı sonrakı fəaliyyətə təkan verdi və onları istiqamətləndirdi. Kampaniya gələcək tədbirlərin qəbulu üçün müstəqil təzyiç qrupunun formalaşması ilə nəticələndi. "Sıfır tolerantlıq" kampaniyası özünü bu günə qədər davam edən yeni və innovativ maarifləndirmə kampaniyaları üçün davamlı bir təşəbbüs kimi təsdiqlədi. Bu yanaşma BK-da və Avropada çoxlu sayda kampaniyalara ilham verdi.

Qadınlara qarşı zorakılıq barədə dəqiq faktları təqdim edən ismarıclar bu mövzuda məlumatlılığı artırma, eləcə də miflərin və yanlış düşüncələrin aradan qaldırılmasına kömək edə bilər. Yanlış məlumat verən, mifləri əbədləşdirən və ya qeyri-mütənasib dərəcədə qorxu yaradan ismarıcları yaymaqdan çəkinmək çox vacibdir. Məsələn, zorlamaya görə məhkumluq faizlərinin çox aşağı olduğu ölkələrdə (bu hal bütün Avropa ölkələrində var) kişilərə ünvanlanan və zorlamanın onların azadlıqdan məhrum edilməsinə səbəb olacağını bildiren ismarıç düzgün deyil və bu səbəbdən faydasızdır. Eyni zamanda, gənc qadınlara barlarda və ya klublarda ünsiyyət qurarkən içkili vəziyyətdə davranışları ilə əlaqədar cinsi zorakılıq təhlükəsi barədə xəbərdarlıq edən ismarıclar faydalı deyil, çünki onlar məsuliyyəti potensial hüquqpozanın əvəzinə potensial qurbanın üzərinə qoyur.³²

İsmarıclarla zorakılığın formaları, miqyası, nəticələri və ona qarşı hüquqi müdafiə vasitələri barədə, eləcə də zorakılığa məruz qalanlar üçün mövcud olan dəstək növləri haqqında dəqiq məlumatlar verilməli və həyata keçirilə biləcək hər hansı növ fəaliyyət təklif edilməlidir. Məlumatlılığın artırılması təşəbbüsü kontekstində konkret hərəkətlərə çağırış edilə bilər, məsələn:

- qurbanları danışımağa və yardım üçün müraciət etməyə (yardım xəttinə zəng etməyə, internet saytına daxil olmağa və ya məsləhət mərkəzinə gəlməyə) və mövcud hüquqi vasitələrdən istifadə etməyə təşviq etmək;

32. Bruks O. (2011), "Oğlanlar! Bunu etməyi dayandırın! Bruks O. (2011), Barlarda, pablarda və klublarda ünsiyyət qurarkən təhlükəsizlik üçün məsləhətlərin gənc qadınlar tərəfindən qəbul və rədd edilməsi", "British Journal of Criminology" jurnalı, 2011, cild 51, № 4, səh. 635-651.

- ▶ şahidləri zorakılıq halını gördükdə müdaxilə etməyə və rəyini bildirməyə təşviq etmək;
- ▶ vətəndaşları yeni qanun barədə təklifə və ya mövcud qanunvericiliyin icrasına dəstək göstərməyə təşviq etmək.

Əhalinin müəyyən təbəqələri üçün məlumatların onların başa düşdükləri dillərdə təqdim edilməsinin zəruriliyini də nəzərə almaq vacibdir və həmin dil ölkənin və ya bölgənin rəsmi dili olmaya da bilər.³³

Qurbanların nümunəsində olduğu kimi, hədəf qruplarına ünvanlanan ismarıqların da öncə sınaqdan keçirilməsi, onların hədəf auditoriyaya təsir göstərməsini təmin etməyə və bilməyərdədən baş verə biləcək zərərlərin qarşısını almağa kömək edəcəkdir.

İsmarıqların çatdırılması üçün üsullar və vasitələr

Məlumatlılığın artırılması kampaniyası və ya proqramı üçün üsul və ya vasitələrin seçilməsi bir sıra amillərdən asılıdır. Onların auditoriyanı əhatə etmək baxımından məqsədəuyğunluğu əsas amil olmalıdır, amma resursların (maliyyə mənbələrinin) mövcudluğu kimi digər amillər də eyni dərəcədə vacibdir. Geniş çeşidli əlaqə kanalları və yanaşmalar nəzərdən keçirilməlidir.

Əlaqə kanalları

Klassik marketing kanalları əhalinin geniş təbəqəsini əhatə etmək məqsədi daşıyan məlumatlılığın artırılması kampaniyalarında tez-tez istifadə olunur. İctimai elanların televiziya, radioda yayımlanması və ya yazılı mətbuatda verilməsi, eləcə də ictimai yerlərdə asılan reklam plakatlarının (məsələn, əsas meydanlarda, avtobus dayanacaqlarında, qatar stansiyalarında qoyulan reklam lövhələrinin və s.) istifadəsi, bukletlərin, açıqcaların paylanması və s. çox populyardır. Bu əlaqə kanallarından istifadə üçün adətən böyük həcmdə büdcənin, ya da media şirkətləri ilə ödənişsiz elanlar barədə razılaşmanın olması tələb olunur. Digər bir həll yolu, Türkiyədə (geyim üzərindəki etiketlər) və Almaniya (kağız salfet paketləri və çörək məmulatı torbaları – aşağıya bax) olduğu kimi, məlumatlılığın artırılması təşəbbüsünün ismarıqlarını yaymaq üçün alternativ vasitələrin öyrənilməsi ola bilər.

33. Məsələn üçün bax: Danimarka hökuməti tərəfindən 2003-cü ildə bir çox dillərdə başlanılan "Susqunluğa son qoy" kampaniyası, sayt: <http://eige.europa.eu/content/stop-violence-against-women-break-the-silence-0>.

Almaniya

■ Çörək məlumatı torbası kampaniyaları: “Zorlama/Zorakılıq – Mənim torbamda belə olmaz”³⁴

(“Vergewaltigung/Gewalt kommt nicht in die Tüte”)

2001-ci ildə Saarbrücken şəhərinin (Almaniya) hökuməti ixtisaslaşmış yerli vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları (zorlama məsələləri üzrə böhran mərkəzi və ailə planlaşdırılması assosiasiyası) tərəfindən başladılan cinsi zorakılıqla əlaqədar məlumatlılığın artırılması kampaniyasına qatıldı və dəstək verdi. Kampaniya çərçivəsində yerli əhəlinin geniş təbəqəsini əhatə etmək üçün qeyri-adi üsuldan istifadə edildi və cinsi zorakılıqla bağlı mifləri dağıdan faktiki məlumatlar və statistika, eləcə də cinsi zorakılığa məruz qalan şəxslərin istifadə edə biləcəyi yardım xətləri barədə məlumatlar həmin üsulla təqdim edildi. Bu məlumatlar Almaniyanın çörək mağazalarında çörəyin və çörək məlumatlarının satılmasında geniş istifadə olunan kağız torbaların ön hissəsində yazılmışdı. Kağız torbaların arxa tərəfində mövzu ilə bağlı iki aylıq müddət üçün nəzərdə tutulan tədbirlərin təqvim haqqında məlumat verilir. Bu dövrdə şəhərdəki və bölgədəki çörəkxanalara bu cür kağız torbalar paylandı. Kampaniya 25 noyabr Qadınlara qarşı zorakılığın ləğvi uğrunda beynəlxalq mübarizə günü ərəfəsində yerli hökumətin qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması ilə bağlı apardığı fəaliyyətlə müştərək qaydada aparıldı və həmin gündə yekunlaşdı. Heç bir şok görüntünün və ya ifadənin istifadə edilmədiyi ismarıç hədəfə dəyən “güclü bir zərbə” oldu. Belə ki, o, gözlənilməyən şərəitdə yayıldı və səhər çağı ilk növbədə səhər yeməyi üçün çörək və çörək məlumatları alan alıcılar üçün “çox təsirli oldu”. Yeməklə əlaqədar olan və insanlar tərəfindən tez-tez mətbəxlərinə gətirilən gündəlik əşya kimi qeyri-adi bir vasitənin cinsi zorakılıq barədə məlumatın çatdırılması üçün istifadəsi təkcə çörək mağazalarının müştəriləri arasında canlı mübahisələrə yol açmadı, həm də medianın marağını cəlb etdi və beləliklə kampaniyanın əhatə dairəsini genişləndirmiş oldu. Xüsusən Zorlama məsələləri üzrə böhran mərkəzi yardım xətti nömrələrini geniş şəkildə və sadə yolla yayma fürsətini yüksək qiymətləndirdi. Kampaniya o vaxtdan bəri ölkə daxilində və xaricdə təkrarlandı. O, Almaniyanın bəzi bələdiyyələrində və əyalətlərində illik kampaniyaya çevrildi. Kampaniya sonrakı illərdə digərlərini oxşar təcrübədən istifadəyə ruhlandırmış oldu: digər qeyri-adi “vasitələrdən” (məsələn, apteklərdəki salfet paketlərindən) istifadə etməklə başqa kampaniyalar da keçirildi.

34. “Mənim torbamda belə olmaz” ifadəsi almanca hər hansı bir şeyin “yolverilməz” olduğunu və ya “dəstəklənmədiyini” bildirir.

Yaradıcı üsulların və incəsənət vasitələrinin istifadəsi ismarıcı çatdırmaq və auditoriya ilə sadəcə faktiki məlumatların çatdırılmasından fərqli bir səviyyədə təmasda olmaq üçün güclü bir vasitə ola bilər. İtaliyada (keçmiş) cinsi tərəfmüqabilləri tərəfindən öldürülən qadınlar haqqında xəbərlərə əsaslanan *"Ferite A Morte"* ("Ölümçül yaralananlar") teatr layihəsi qadınlara qarşı zorakılığın ən ağır nəticəsi olan ölüm barəsində məlumatlılığı artırmaq üçün incəsənətdən istifadənin nümunəsidir.³⁵

İsmarıcı çatdıran şəxslər

Müəyyən auditoriyaya güclü təsiri olan tanınmış şəxslər hədəf auditoriyasında ismarıcı maraq oyatmağa kömək edə bilər ki, bu da öz növbəsində daha geniş kütləni əhatə etməkdə yardım edə bilər. Buna misal olaraq, kişilərin və oğlanların diqqətini ismarıcı cəlb etmək üçün Türkiyədə yüksək liqanın futbol komandasının³⁶ və Gürcüstanda³⁷ reqbi komandasının prosesə cəlb olunmasını göstərmək olar. Hədəf auditoriyası yeniyetmələr olduqda, pop musiqisi müğənnilərini və ya populyar aktyorları sözcü qismində prosesə cəlb etmək ismarıcı yeniyetmələrə çatdırmağın təsirli yolu ola bilər.

Həmçinin parlament üzvləri və yüksək səviyyəli hökumət nümayəndələri ismarıcıların seçicilərə, həmkarlarına və s. şəxslərə çatdırılmasında mühüm rol oynaya bilərlər. Ekspertlər, məsələn, tədqiqatçılar və ya praktik mütəxəssislər ismarıcıları digər hədəf auditoriyalarına çatdırmaq üçün ən münasib şəxslər ola bilərlər.

Zorakılığa məruz qalmış insanların (qurbanlar, hüquqpozanlar, ailə üzvləri və başqaları) fərdi hekayələri və ifadələri ismarıcı çatdırmaq üçün güclü vasitə ola bilər. Amma qurbanlar tərəfindən və ya onlar barəsində deyilənlər üzərində işləyərkən etik mülahizələrə əməl edilməsinə üstünlük vermək vacibdir (yuxarıya bax).

35. İtaliya Xarici İşlər Nazirliyinin himayəsi altında həyata keçirilən layihə; daha ətraflı məlumat üçün bax: <http://feriteamorte.it/eng/blessed-to-death/>.

36. UNFPA (2007), yuxarıdakı mənbə (Türkiyə nümunəsi: səh. 57-dən başlayaraq).

37. "BMT-Qadınlar" strukturunun Gürcüstandakı layihəsi (2011), yuxarıdakı mənbə.

Düzgün vaxtın və yerin seçilməsi

Məlumatlılığın artırılması tədbirlərinin əlamətdar beynəlxalq və ya milli günlərdə keçirilməsi, habelə yeni məlumatları təqdim edən hesabatların yayılması həmin tədbirlərin mediada işıqlandırılması və ya medianın marağının onlara yönəldilməsi üçün səmərəli "cəlbedici vasitədir".³⁸

Müəyyən peşə qrupları və siyasəti müəyyənləşdirən şəxslər arasında məlumatlılığı artırmaq üçün mütəxəssislərin qrup halında müzakirələri, brifinqlər və s. kimi xüsusi məqsədli tədbirlər olduqca səmərəli ola bilər.

Son illər onlayn kommunikasiya və sosial media istər kommersiya, istərsə də sosial marketing sahəsində, xüsusən daha gənc auditoriya arasında getdikcə daha çox rol oynayır. Lakin məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti üçün yeni media növlərindən və sosial mediadan istifadə məsələsini düşünərkən nəzərə almaq lazımdır ki, bunun nəticələri və təsirləri barədə hazırda dəlillər bazası çox kasaddır.

(Sosial) Media problemin bir hissəsidir, yoxsa həll yolunun?

Məlumatlılığın artırılmasında (sosial) medianın faydalılığını nəzərə almaqla yanaşı, miflərin, stereotiplərin daimiləşməsində və cinsiyyətçi və zorakı materialların və baxışların və ya zorakılığa bəraət qazandıran münasibətlərin yayılmasında medianın mühüm rol oynaya biləcəyini də bilmək lazımdır. Media qadın və qızların kibertəqib kimi yeni zorakılıq formalarının hədəfinə çevrildiyi məkan da ola bilər. Məlumatlılığın artırılmasında (yeni) medianın istifadəsi məsələsini nəzərdən keçirərkən bu amillər nəzərə alınmalıdır.³⁹ Media "problemin bir hissəsi" deyil, "həll yolunun bir hissəsi" olmalıdır.

Qadınlara qarşı zorakılığın bütün formaları barədə media işçilərinin məlumatlılığının artırılması çox vacibdir və geniş təsir effekti verə bilər. Bunun

38. Əlamətdar beynəlxalq günlər kampaniyalara və ya tədbirlərə başlatmaq üçün tez-tez istifadə olunur: Beynəlxalq Qadınlar Günü (8 mart), Qadınlara qarşı zorakılığın ləğvi uğrunda beynəlxalq mübarizə günü (25 noyabr) və İnsan hüquqları günü (10 dekabr – bu iki gün arasındakı dövrdə "Gender əsaslı zorakılığa qarşı 16 günlük fəallıq" beynəlxalq kampaniyası keçirilir), Qadın cinsiyyət orqanlarında zədələyici əməliyyata qarşı beynəlxalq "sıfır tolerantlıq" günü (6 fevral), Sevgililər Günü/Müqəddəs Valentin Günü (14 fevral).

39. Bax: Avropa Şurasında yeni sosial medianın yaratdığı problemlərin və imkanların müzakirəsi (2013), *Media və qadınların imici*, Avropa Şurasının Gender bərabərliyi üzrə milli koordinatorlar şəbəkəsinin 1-ci konfransının hesabatı, Amsterdam, 4-5 iyul 2013-cü il, Avropa Şurası, Strasburq, xüsusən səh. 9-10.

üçün əsas media orqanlarında reklam yeri ayırmaqdan, qadınlara qarşı müxtəlif zorakılıq formaları haqqında məlumatların redaksiya tərəfindən daha yaxşı və dəqiq şəkildə verilməsini təmin etmək və mifləri əbədləşdirən və ya qadınlara qarşı zorakılığa bəraət qazandıran təsvir və ismarıcları yaymaqdan çəkinməyin zəruriliyi barədə media işçilərinin məlumatlılığını artırmaq daha geniş auditoriyanın məlumatlılığının artırılması üçün daha səmərəli vasitə ola bilər. Türkiyədə milli jurnalistlər federasiyası ilə uğurlu tərəfdaşlıq qadınlara qarşı zorakılıq mövzusunda jurnalistlərə təlim keçməyə və gənc jurnalistlər üçün mükafat təsis etməklə bu mövzunun mediada daha yaxşı işıqlandırılmasını təşviq etməyə imkan yaratmışdır.⁴⁰ Həmçinin qadınlara qarşı zorakılıq məsələsinin məsuliyyətli şəkildə işıqlandırılmasına dair rəhbər vəsaitlər, məsələn, "Sıfır tolerantlıq" kampaniyası⁴¹ çərçivəsində, eləcə də "DART Centre" mərkəzinin Avropa bölməsi⁴² və Beynəlxalq Jurnalistlər Federasiyası⁴³ tərəfindən hazırlanan vəsaitlər jurnalistlərin məlumatlılığının artırılmasında mühüm rol oynaya bilər. Öz növbəsində, media daha yaxşı materiallar hazırlamaqla, o cümlədən terminologiyadan dəqiq istifadə etməklə və qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif formalarını təsvir etmək üçün "gözləşdirici, cəlbədicə, gizlədicə və ya nisbiləşdirici terminlər" işlətməkdən çəkinməklə,⁴⁴ eyni zamanda qadınlara qarşı zorakılığa etiraz edən təşkilatlara və şəxslərə yer verməklə öz hədəf auditoriyası arasında məlumatlılığın artırılmasına şərait yarada bilər. Məhz bu səbəbdən İstanbul Konvensiyasının 17-ci maddəsi iştirakçı dövlətləri medianı qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınmasında və onunla mübarizədə fəal rol oynamağa təşviq etməyə çağırır.

40. "Türkiyədə qadınlara qarşı zorakılığın dayandırılması kampaniyası" barəsində yuxarıda 11-ci səhifədə verilmiş çərçivəyə bax; həmçinin bax: UNFPA (2006), yuxarıdakı mənbə.

41. "Sıfır tolerantlıq", *Ehtiyatlı olun: qadınlara qarşı zorakılığın mediada məsuliyyətli şəkildə işıqlandırılmasına dair rəhbər vəsait*, sayt: [www.zerotolerance.org.uk/sites/all/files/files/HWC_V5\(1\).pdf](http://www.zerotolerance.org.uk/sites/all/files/files/HWC_V5(1).pdf).

42. "DART Centre" mərkəzinin Avropa bölməsi (2011), *Cinsi zorakılığın işıqlandırılması. "DART Centre" mərkəzinin Avropa bölməsinin məsləhətlər bukleti*, sayt: http://dartcenter.org/files/sexual%20violence%20tipsheet_final_27.08.11.pdf.

43. Beynəlxalq Jurnalistlər Federasiyası (2009), "Qadınlara qarşı zorakılığın işıqlandırılması üçün rəhbər prinsiplər", sayt: <http://ethicaljournalisminitiative.org/en/contents/ifj-guidelines-for-reporting-on-violence-against-women>.

44. Bax: Avropa Şurasında qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif formaları barədə məlumat verərkən müvafiq terminologiyadan istifadə barədə media təşkilatları üçün tövsiyələr (2013), *Media və qadınların imici*, yuxarıdakı mənbə, xüsusən səh. 21, sayt: <http://www.womenlobby.org/news/new-resources/article/council-of-europe-media-and-the?lang=en>.

Nəticə

Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı fenomeni və onun uşaqlara təsiri barədə məlumatlılığın artırılması və bu fenomenin dərki münasibət və davranışlarda dəyişikliklərin zəruri ilkin şərtidir. Bu səbəbdən, məlumatlılığın artırılması hərtərəfli qabaqlayıcı strategiyanın tərkib hissəsi kimi əhəmiyyətli rol oynaya bilər. Məlumatlılığın artırılması kampaniyalarının və ya proqramlarının səmərəli olması üçün onları hərtərəfli və davamlı yanaşmanın, məsələn, qadınlara qarşı zorakılığa son qoymağa yönələn milli fəaliyyət planının və ya proqramının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi hazırlamaq və müvafiq büdcə ilə təmin etmək vacibdir. Qarşıya real məqsədlər və hədəflər qoyan və uğurun ölçülməsi və qiymətləndirilməsi yollarını müəyyənləşdirən aydın bir çərçivənin qurulması vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının və müvafiq təcrübəyə malik digər tərəfdaşların (xüsusən qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması təşəbbüsləri üzrə ixtisaslaşmış qadın QHT-lərinin) seçilməsi qədər vacibdir.

Mövcud bilik və təcrübəyə əsaslanaraq, Konvensiyada nəzərdə tutulmuş qabaqlayıcı tədbirlər üzrə əlavə öhdəliklərin bir-birini dolğunlaşdırdığını və qarşılıqlı əlaqəli xarakterini nəzərə almaqla, məlumatlılığın artırılması üzrə müxtəlif yerli və ya milli kontekstlərə uyğun təsirli təşəbbüslər hazırlamaq mümkündür.

Məlumatlılığın artırılması kampaniyaları üçün yaddaş siyahısı

Məlumatlılığın artırılması kampaniyaları bütün səviyələrə aid (yerli, regional, milli) dövlət orqanlarından başlayaraq qeyri-hökumət və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına qədər müxtəlif subyektlər tərəfindən ayrı-ayrılıqda və ya müştərək şəkildə başladıla bilər. İlk dəfə İstanbul Konvensiyasının 13-cü maddəsi tərəfdaş dövlətlərin, yəni hökumətlərin üzərinə mütəmadi olaraq məlumatlılığın artırılması təşəbbüslərini həyata keçirmək kimi hüquqi öhdəlik qoyur. Aşağıdakı yaddaş siyahısı məlumatlılığın artırılması üzrə hər hansı kampaniyanın və ya tədbirin hazırlanmasına və həyata keçirilməsinə kömək edə bilər:

- Kampaniya qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının dəqiq tərifinə və bu tərifin gender və insan hüquqları baxımından dərkinə əsaslanırmı (yəni kampaniya problemin kökündə duran gender bərabərsizliyi və ayrı-seçkiliyi kimi məsələləri və zorakılığa, zərərli gender stereotiplərinə və s. yol verən normalar problemini nəzərə alırmı və həll edirmi)?
- Kampaniya hərtərəfli yanaşmanın, məsələn, qadınlara qarşı zorakılığa son qoymağa yönələn milli fəaliyyət planının və ya proqramının ayrılmaz tərkib hissəsini təşkil edirmi və davamlı, uzunmüddətli bir təşəbbüs kimi planlaşdırılırmı?
- Kampaniya aydın məqsədləri, hədəfləri, nəticələri qiymətləndirmək üçün indikatorları olan məntiq modeli üzərində qurulubmu, habelə monitoring və qiymətləndirmə sistemini özündə ehtiva edirmi?
- Kampaniya aşağıdakılar barəsində araşdırmalara və məlumatlara/biliklərə əsaslanırmı:

- o məlumatlılığın artırılması kampaniyası necə işləyir (yəni nail ola biləcəyi və bilməyəcəyi hədəflərə realistcəsinə yanaşırımı);
- o mövzu;
- o hədəf qrupu;
- o hədəf qrupu ilə ünsiyyətə girmək üçün ismarıcların ən yaxşı növü ("Onlar nəyi eşitməlidirlər?");
- o ismarıcı hədəf qrupuna çatdırmağın ən yaxşı yolu ("Onları ismarıcı eşitməyə necə sövq edə bilərik?")?
- Sərəncamda məlumatlar olmadığı təqdirdə məlumatlılığın artırılmasına start verməklə bağlı layihə çərçivəsində yuxarıdakı məsələləri (mövzu, hədəf qrupu, ismarıcı hədəf qrupuna çatdırmağın ən yaxşı yolu və s.) müəyyənləşdirmək məqsədilə araşdırma aparmaq nəzərdə tutulurmu?
- Kampaniyanın məqsədlərinə nail olmaq üçün zəruri olan tədbirlərin (monitorinq və qiymətləndirmə də daxil olmaqla) həyata keçirilməsi məqsədilə müvafiq büdcə ayrılıbmı?
- Planlaşdırma mərhələsində qadınlara qarşı zorakılıq məsələləri üzrə ekspertlər (xüsusən qadın təşkilatları, o cümlədən qurbanlarla işləyənlər), eləcə də kommunikasiya ekspertləri cəlb olunubmu?
- Kampaniya çərçivəsində qadınlara qarşı zorakılıqla bağlı konkret mövzu və aradan qaldırılması hədəflənən zorakılıq növü müəyyənləşdirilibmi? (uzunmüddətli perspektivdə qadınlara qarşı zorakılığın bütün formalarının və uşaqlar üçün onların nəticələrinin aradan qaldırılması təmin edilməlidir)
- Kampaniya milli/regional/yerli şəraitə uyğunlaşdırılıbmı?
- Konkret hədəf auditoriyası seçilibmi: risk altında olan və ya artıq zorakılığa məruz qalan qadınlar, şahidlər, hüquqpozanlar, fərqli yaş qrupları, müxtəlif peşə qrupları? (uzunmüddətli perspektivdə kampaniyanın cəmiyyətin bütün üzvlərini əhatə etməsi təmin edilməlidir)
- Seçilmiş üsul və vasitələr, habelə planlaşdırılan vaxt və yer ismarıcların nəzərdə tutulan auditoriyaya çatması üçün uyğundurmu?
- Kampaniyada hədəf qrupu üçün konkret fəaliyyət/növbəti addımlar/dəyişiklik ilə bağlı təkliflər yer alırmı?
- Etik məsələlər nəzərə alınıbmı, yəni çatdırılacaq ismarıclar və təsvirlər diqqətlə nəzərdən keçirilibmi? (məsələn, qadınları passiv qurbanlar, kişiləri hüquqpozanlar kimi təqdim edən stereotiplərdən qaçmaq, pozitiv, təşviqedici ismarıclar göndərmək lazımdır) Qadınlara qarşı zorakılıqla əlaqədar məlumatları çatdırarkən "nələri etmək olar və nələri etmək olmaz"

məsələsinə dair mövcud tövsiyələrə, təlimatlara və yaddaş siyahılarına müraciət olunubmu?

- ❑ Kampaniyanın ismarıcını çatdırmaq üçün kreativ, innovativ üsullar nəzərdən keçirilibmi?
- ❑ Konkret qruplara müraciət zamanı səmərəli hesab edildiyi üçün rol modelləri və "səfirlərdən" istifadə nəzərdən keçirilibmi?
- ❑ Medianın kampaniyaya necə cəlb ediləcəyi və əvvəlcə mediada qərarları qəbul edənlərin və jurnalistlərin məlumatlılığını artırmağın lazım olub-olmadığı diqqətlə qiymətləndirilibmi?

Əsas resurslar

Avropada məlumatlılığın artırılması kampaniyaları və təşəbbüsləri

---

Qadınlara qarşı zorakılığın müxtəlif aspektləri ilə bağlı Avropada həm hökumətlər, həm də QHT-lər tərəfindən başladılan və həyata keçirilən bir sıra ilhamverici kampaniyaların nümunələri mövcuddur. Bu, Avropada qadınlara qarşı zorakılıq barədə məlumatlılığı artırmaq üçün qəbul edilən mövcud yanaşmaların heç də tam siyahısı deyil.

1. Avropa Şurası

Məişət zorakılığı da daxil olmaqla qadınlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə kampaniyası, 2006-2008, Fəaliyyətə dair yekun hesabat⁴⁵

2. "Avropa Qadınları Lobbisi" təşkilatı

"Qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün məlumatlılığın artırılması: uğurlu kampaniyalar" mövzusunda plakatlar və videokliplər toplusu⁴⁶

Bu, qadınlara qarşı zorakılığın bir neçə forması barədə, o cümlədən məişət zorakılığı, insan alveri, namus zəminində qətlər, fahişəliyə məcbur etmə, qadın cinsiyyət orqanlarında zədələyici əməliyyat aparılması, küçədə təqib etmə və məcburi nikah haqqında plakatlar və videokliplər toplusudur. Amma kampaniyaların uğurunun necə ölçülməsi və ya qiymətləndirilməsi ilə bağlı heç bir meyar yoxdur.

Zorlama əleyhinə hərəkət et! İstanbul Konvensiyasından istifadə et!

45. Bax: www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/final_Activity_report.pdf.

46. Bax: www.womenlobby.org/Get-involved/EWL-Campaigns/a-european-year-to-end-violence/raising-awareness-to-end-violence/?lang=en.

Avropa Şurası və "Avropa Qadınları Lobbisi" təşkilatının 2013-cü ildə həyata keçirdiyi birgə layihə zorlamaya qarşı gələcək kampaniyalarda istifadə ediləcək bir sıra materialların, konkret olaraq Fəaliyyət toplusunun hazırlanması ilə nəticələndi.

3. Avropa Komissiyası

Avropa Komissiyası (2012), *Gender bərabərliyinə dair qabaqcıl təcrübələrin mübadiləsi: Qadınlar və qızlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə üçün məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti*, Avropa Komissiyası (Ədliyyə), BK⁴⁷

4. Avropa Gender Bərabərliyi İnstitutu

Cinsi zorakılıqla bağlı hökumətlər və QHT-lər tərəfindən məlumatlılığın artırılması kampaniyaları⁴⁸

Aİ-də qadınlara qarşı cinsi zorakılıqla bağlı aparılmış tədqiqat cinsi zorakılıqla bağlı hökumətlər və QHT-lər tərəfindən həyata keçirilmiş məlumatlılığın artırılması kampaniyaları barədə informasiyaları özündə ehtiva edən məlumat bazasının yaradılması ilə nəticələnmişdir.

"Məişət zorakılığının qarşısının alınması və ondan müdafiə üçün metod və vasitələr"⁴⁹

Bu, hökumətlər və QHT-lər tərəfindən həyata keçirilmiş məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti haqqında məlumat bazasıdır.

"Qadın cinsiyyət orqanlarında zədələyici əməliyyatlar aparılmasına qarşı mübarizə üçün metod və vasitələr"⁵⁰

Bu, hökumətlər və QHT-lər tərəfindən həyata keçirilmiş məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti haqqında məlumat bazasıdır.

5. Qadınlar və kişilər üçün bərabər imkanlar üzrə məşvərət komitəsi

47. Bax: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/other-institutions/good-practices/review-seminars/seminars_2012/violence_en.htm.

48. Bax: <http://eige.europa.eu/content/sexual-violence>.

49. Bax: <http://eige.europa.eu/methods-and-tools/domestic-violence?title=&foc%5B%5D=697>.

50. Bax: <http://eige.europa.eu/methods-and-tools/female-genital-mutilation?title=&cat%5B%5D=570>.

Qadınlara və qızlara qarşı zorakılıq barədə məlumatlılığın artırılması üzrə Aİ-nin mümkün kampaniyasına dair rəy⁵¹

Bu sənədə Aİ-yə üzv ölkələrdə məlumatlılığın artırılması kampaniyaları üzrə qabaqcıl təcrübələri əks etdirən əlavə daxil edilmişdir.

6. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Gender bərabərliyi və qadınların səlahiyyətlərinin artırılması məsələləri üzrə strukturu ("BMT-Qadınlar" strukturu)

Qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün "BMT-Qadınlar" strukturunun virtual biliklər mərkəzinin kampaniyaların icmal⁵²

Bu icmala Avropa Şurasına üzv ölkələrdə aparılmış bəzi kampaniyalar daxil edilmişdir.

Qadınlara qarşı zorakılıq barəsində məlumatlandırmanın rəhbər prinsipləri

YUNİFEM (2001): *Zorakılıqsız həyatın təsviri: qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün media kommunikasiya strategiyaları*⁵³

Bu material internetdə ingilis və ispan dillərində vardır və Avropa Şurasına üzv dövlətlərdən bəzi nümunələri özündə cəmləşdirir.

YUNİFEM (2003): *Həyatı yaxşılığa doğru dəyişmək: qadınlara qarşı zorakılığa son qoymaq üçün strateji kommunikasiyalar*⁵⁴ (ingilis və rus dillərindədir)

"Sıfır tolerantlıq": Ehtiyatlı olun: qadınlara qarşı zorakılığın mediada məsuliyyətli şəkildə işıqlandırılmasına dair rəhbər vəsait⁵⁵

"DART Centre" mərkəzinin Avropa bölməsi (2011): Cinsi zorakılığın işıqlandırılması: "Dart Centre" mərkəzinin Avropa bölməsinin məsləhətlər bukleti⁵⁶

51. Bax: [http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/opinions_advisory_committee/opinion_on_a_possible_eu_awareness_raising_campaign_on_violence_against_women_and_girls_\(vawg\)_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/opinions_advisory_committee/opinion_on_a_possible_eu_awareness_raising_campaign_on_violence_against_women_and_girls_(vawg)_en.pdf).

52. Bax: www.endvawnow.org/en/articles/158-campaigns.html.

53. Bax: www.endvawnow.org/en/tools/view/431-picturing-a-life-free-of-violence-media-communication-strategies-to-end-violence-against-women-2001.html.

54. Bax: www.endvawnow.org/en/tools/view/342-making-a-difference-strategic-communications-to-end-violence-against-women-2003.html.

55. Bax: [www.zerotolerance.org.uk/sites/all/files/files/HWC_V5\(1\).pdf](http://www.zerotolerance.org.uk/sites/all/files/files/HWC_V5(1).pdf).

56. Bax: http://dartcenter.org/files/sexual%20violence%20tipsheet_final_27.08.11.pdf.

Beynəlxalq Jurnalistlər Federasiyası (2008): Qadınlara qarşı zorakılığın işıqlandırılması üçün rəhbər prinsiplər⁵⁷

COSC (2013): Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın dərkinin təşviqinə və inkişafına yanaşmalar barədə kommunikasiya sənədi⁵⁸

Bərabərlik məsələləri üzrə dövlət idarəsi (2009): "Qadınlar və qızlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə: Qabaqcıl təcrübələrə dair rəhbər vəsait"⁵⁹ London

---

57. Bax: <http://ethicaljournalisminitiative.org/en/contents/ifj-guidelines-for-reporting-on-violence-against-women>.

58. Bax: www.cosc.ie/en/COSC/Communications%20paper%202013.pdf/Files/Communications%20paper%202013.pdf.

59. Bax: http://sta.geo.useconnect.co.uk/news/vaw_guidance.aspx.

Ədəbiyyat

ATƏT (2009), Evə təhlükəsizliyin gətirilməsi: ATƏT regionunda qadınlara münasibətdə zorakılığa qarşı mübarizə. Qabaqcıl təcrübələr toplusu, ATƏT-in Katibliyi, Gender bölməsi, Vyana

Avropa İttifaqının Əsas Hüquqlar üzrə Agentliyi (2014), Qadınlara qarşı zorakılıq: Aİ ölkələrində sorğu: Əsas nəticələr, Avropa İttifaqının Nəşrlər Bürosu, Lüksemburq

Avropa Komissiyası (2012), Gender bərabərliyinə dair qabaqcıl təcrübələrin mübadiləsi: Qadınlar və qızlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə üçün məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti. İcmal hesabat, Avropa Komissiyası (Ədliyyə), BK

Avropa Komissiyasının İnformasiya, kommunikasiya, rabitə, mədəniyyət və audiovizual media üzrə Baş Direktorluğu (DG X) (1999), Avropa barometri 51.0: Avropalılar və qadınlara qarşı məişət zorakılığı barədə onların rəyləri, Brüssel

Avropa Komissiyasının Kommunikasiya üzrə Baş Direktorluğu (2010), Avropa barometri 73.2: Qadınlara qarşı məişət zorakılığı, "TNS Opinion & Social" şəbəkəsi, Brüssel

Avropa Şurası (2008), "Məişət zorakılığı da daxil olmaqla qadınlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə üzrə Xüsusi Qrup (EG-TFV)", Avropa Şurası, Strasburq

Avropa Şurası (2011), "Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası və İzahedici qeydlər", Avropa Şurasının nəşriyyatı, Strasburq

Avropa Şurası (2013), Media və qadınların imici, Avropa Şurasının Gender bərabərliyi üzrə milli koordinatorlar şəbəkəsinin 1-ci konfransının hesabatı, Amsterdam, 4-5 iyul 2013-cü il

Avropa Şurası (2014), "Avropa Şurasına üzv dövlətlərdə Qadınların zorakılıqdan müdafiəsi" haqqında Rec(2002)5 sayılı Təvsiyənin icrasının monitorinqinin

dördüncü mərhələsinin nəticələrinə dair analitik araşdırma", professor d-r Karol Hagemann-Vayt tərəfindən hazırlanmışdır, Avropa Şurasının nəşriyyatı, Strasburq

Bərabərlik məsələləri üzrə dövlət idarəsi (2009), Qadınlar və qızlar barəsində zorakılığa qarşı mübarizə. Qabaqcıl təcrübələrə dair rəhbər vəsait", London

Beynəlxalq Jurnalistlər Federasiyası (2009), "Qadınlara qarşı zorakılığın işıqlandırılması üçün BJK-in rəhbər prinsipləri", mənbə: Düzgün balans nail olmaq: jurnalistikada gender bərabərliyi, BJK, Brüssel

"BMT-Qadınlar" strukturu (2011), "Gürcüstanda Məişət zorakılığının qarşısının alınmasının və cavab tədbirlərinin gücləndirilməsi – SHiEld", Yekun qiymətləndirmə hesabatı, sayt:

Bruks O. (2011), "Oğlanlar! Bunu etməyi dayandırın! Barlarda, pablarda və klublarda ünsiyyət qurarkən təhlükəsizlik üçün məsləhətlərin gənc qadınlar tərəfindən qəbul və rədd edilməsi", "British Journal of Criminology" jurnalı, 2011, cild 51, № 4, səh. 635-651

COSC (2013), "Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın dərkinin təşviqinə və inkişafına yanaşmalar barədə kommunikasiya sənədi", Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın qarşısının alınması üzrə Milli İdarə (COSC), Dublin

COSC, "Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılıq barədə ictimaiyyətin məlumatlılığın artırılması fəaliyyəti üçün rəhbər prinsiplər", Məişət, cinsi və gender əsaslı zorakılığın qarşısının alınması üzrə Milli İdarə (COSC), Dublin

"DART Centre" mərkəzinin Avropa bölməsi (2011), "Cinsi zorakılığın işıqlandırılması". "DART Centre" mərkəzinin Avropa bölməsinin məsləhətlər bukleti, sayt: http://dartcenter.org/files/sexual%20violence%20tipsheet_final_27.08.11.pdf

Hagemann-Vayt K. və başqaları (2010), Qadınlara qarşı zorakılığın, uşaqlara qarşı zorakılığın və seksual oriyentasiya zəminində zorakılığın törədilməsinə təsir göstərən faktorlar – Çoxsəviyyəli interaktiv model (gender əsaslı zorakılıq və uşaqlara qarşı zorakılıq haqqında milli qanunvericiliyin standartlaşdırılması üçün imkanların, fürsətlərin və tələbatların qiymətləndirilməsinin əsaslandırılması məqsədilə Avropa Komissiyası üçün aparılmış araşdırmanın tərkib hissəsi olaraq hazırlanmışdır, JLS/2009/D4/018), Avropa İttifaqının Nəşrlər Bürosu, Lüksemburq

Hayze L. L. (1998), "Qadınlara qarşı zorakılıq: inteqrasiya olunmuş ekoloji çərçivə", "Qadınlara qarşı zorakılıq", cild. 4, № 3, səh. 262-290

Hester M. və Lilli S.C. (2014), Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması: İstanbul Konvensiyasının 12-ci maddəsi, Avropa Şurasının Nəşriyyatı, Strasburq

Kitsinger C. (1994), "Qızlar barəsində cinsi zorakılığa qarşı etiraz: ictimaiyyətin məlumatlandırılmasına əsaslanan yanaşma", "Child Abuse Review" jurnalı, cild 3, № 4, səh. 246-248

Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün "BMT-Qadınlar" strukturunun Virtual biliklər mərkəzi (2012), Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığa son qoyma kampaniyaları, "BMT-Qadınlar" strukturu, sayt: www.endvawnow.org, bölmə: "Programming modules; campaigns"

Serize S. (2011), "Fərqli bir dünya mümkündür: Qadınlara və qızlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq üçün uzunmüddətli və məqsədyönlü fəaliyyətə çağırış", "Qadınlara qarşı zorakılığa Son" (EVAW) Koalisiyası, London

"Sıfır tolerantlıq", Ehtiyatlı olun: qadınlara qarşı zorakılığın mediada məsuliyyətli şəkildə işıqlandırılmasına dair rəhbər vəsait, sayt: [www.zerotolerance.org.uk/sites/all/files/files/HWC_V5\(1\).pdf](http://www.zerotolerance.org.uk/sites/all/files/files/HWC_V5(1).pdf)

UNFPA (2007), Qadınlara qarşı zorakılığın aradan qaldırılması üçün proqramların hazırlanması. 10 tematik nümunə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, Nyu-York, sayt: www.unfpa.org/public/global/pid/386

ÜST (2009), "Zorakılığın qarşısının alınması: sübutlar. Qadınlara qarşı zorakılığın qarşısını almaq üçün gender bərabərliyinin təşviqi (Zorakılığın qarşısının alınmasına dair silsilə brifinqlər), Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı

www.endvawnow.org/uploads/browser/files/shield_communications_report_final_final.pdf

YUNİFEM (2001), Zorakılıqsız həyatın təsviri: qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulması üçün media və kommunikasiya strategiyaları, bu material internetdə ingilis və ispan dillərində vardır, sayt: www.endvawnow.org/uploads/browser/files/Picturing%20a%20Life%20Free%20of%20Violence%20English.pdf

YUNİFEM (2003), Həyatı yaxşılığa doğru dəyişmək: Qadınlara qarşı zorakılığa son qoymaq üçün strateji kommunikasiyalar, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qadınlar üçün İnkişaf Fondu, Nyu-York, sayt: www.endvawnow.org/en/tools/view/342-making-a-difference-strategic-communications-to-end-violence-against-women-2003.html

Maddə 13 – Maarifləndirmə

1. Tərəflər, lazım olarsa, milli insan hüquqları təsisatlar və bərabərliyin təmin edilməsi ilə məşğul olan orqanlar, vətəndaş cəmiyyəti və qeyri-hökumət təşkilatları, xüsusilə qadın təşkilatları ilə əməkdaşlıq da daxil olmaqla geniş ictimaiyyət arasında bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan bütün zorakılıq formalarının müxtəlif təzahürləri, onların uşaqlara təsirləri və belə zorakılığın qarşısını almağın zəruriliyi haqqında məlumatlılığı və onların dərk edilməsini artırmaq məqsədilə müntəzəm surətdə və bütün səviyyələrdə maarifləndirmə kampaniyalarını və ya proqramlarını həyata keçirir və ya təşviq edirlər.

2. Tərəflər bu Konvensiyanın əhatə dairəsinə daxil olan zorakılıq əməllərinin qarşısını almaq üçün mövcud olan tədbirlər haqqında məlumatların ictimaiyyət arasında geniş yayılmasını təmin edirlər.

AZE

Avropa Şurası qitənin insan hüquqlarını müdafiə edən aparıcı təşkilatıdır. Avropa İttifaqına üzv olan bütün dövlətlər daxil olmaqla, təşkilat 47 üzv dövlətdən ibarətdir. Avropa Şurasının bütün üzv dövlətləri insan hüquqları, demokratiya və qanunun aliliyini qorumağı nəzərdə tutan Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasını imzalamışdır. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Konvensiyanın üzv dövlətlərdə tətbiq edilməsinə nəzarət edir.
www.coe.int

Avropa İttifaqının üzv dövlətləri bilik və bacarıqlarını, resurslarını və müqəddaratlarını bir araya gətirməyə qərar veriblər. Mədəni müxtəlifliyi, tolerantlığı və fərdi azadlıqları qoruyaraq birlikdə sabitlik zonasına, demokratiyaya və dayanıqlı inkişafa nail olublar. Avropa İttifaqı öz sərhədlərindən kənarında yerləşən digər ölkə və xalqlarla öz nailiyyətlərini və dəyərlərini bölüşməyə qərarlıdır.

<http://europa.eu>

Tərcümə Avropa İttifaqı tərəfindən birgə maliyyələşdirilir

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu tərcümə Avropa İttifaqının və Avropa Şurasının birgə maliyyələşdirdiyi "Azərbaycanda İstanbul Konvensiyası və digər gender bərabərliyi standartlarına dair məlumatlılığın artırılması" layihəsi çərçivəsində hazırlanıb. Burada ifadə olunan fikirlər hər iki tərəfin rəsmi mövqeyini əks etdirməyə bilər.